

UiT

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Det juridiske fakultet

Adgangen til partshjelp i sivile saker

Lars Sørensen

Liten masteroppgave i rettsvitenskap - våren 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Partshjelp.....	1
1.2	Oppgavens tema og problemstilling.....	2
1.3	Metode- og rettskildebruk.....	4
1.4	Fremstillingen.....	5
2	En oversikt over partshjelpinstituttet.....	6
2.1	Rettslige utgangspunkter ved partshjelpinstituttet.....	6
2.1.1	Partshjelpinstituttets rettslige plassering.....	6
2.1.2	Partshjelpens rettslige grunnlag.....	6
2.1.3	To typer partshjelp.....	7
2.2	Nærmere om begrepet partshjelp.....	8
2.2.1	Er begrepet «partshjelp» hensiktsmessig?.....	8
2.2.2	Skillet mellom part og partshjelper.....	9
2.3	Partshjelpinstituttets formål.....	11
2.3.1	Generelt om formålene bak partshjelpinstituttet.....	11
2.3.2	Hensynene bak vanlig partshjelp.....	14
2.3.3	Hensynene bak representativ partshjelp.....	17
3	Hvilke subjekter og sammenslutninger kan utøve partshjelp?.....	19
3.1	Personelle begrensninger i partshjelpadgangen.....	19
3.2	Det alminnelige kravet til prosessuell partsevne.....	20
3.3	Hvilke subjekter og sammenslutninger kan utøve vanlig partshjelp?.....	22
3.4	Hvilke subjekter og sammenslutninger kan utøve representativ partshjelp?.....	25
3.4.1	Generelle bemerkninger om adgangen til representativ partshjelp.....	25
3.4.2	Foreninger.....	26
3.4.3	Offentlige organer.....	28
4	Hvilke krav stilles til partshjelperens sakstilknytning?.....	31

4.1	Tvistelovens tilknytningskrav.....	31
4.2	Hvilket tilknytningskrav gjelder for vanlig partshjelp?.....	32
4.2.1	Generelt om tilknytningskravet for vanlige partshjelpere.....	32
4.2.2	Reelt behov.....	34
4.2.3	Egen rettsstilling.....	35
4.2.4	Domsresultatet.....	36
4.3	Hvilket tilknytningskrav gjelder for representativ partshjelp?.....	37
4.3.1	Generelt om tilknytningskravet for representative partshjelpere.....	37
4.3.2	Innenfor partshjelperens naturlige formål og virkeområde etter § 1-4.....	38
4.3.3	Prejudikatsinteresse.....	39
5	Er adgangen til partshjelp ubetinget når vilkårene er oppfylt?.....	41
5.1	Kort om problemstillingen.....	41
5.2	Generelt om retten til partshjelp.....	42
5.3	Vanlige partshjelperes rett til å opptre.....	44
5.4	Representative partshjelperes rett til å opptre.....	47
6	Avsluttende bemerkninger.....	48
	Kilder.....	50
	Norske lover.....	50
	Utenlandske lover.....	50
	Forarbeider og andre offentlige dokumenter.....	50
	Utenlandske forarbeider.....	50
	Rettsavgjørelser.....	51
	Høyesterett.....	51
	Lagmannsrettene.....	52
	Tingrettene.....	53
	Litteratur.....	53
	Nettsider.....	54

1 Innledning

1.1 Partshjelp

Moderne tvister er i økende grad preget av kompleksitet, og ifølge tvistelovens¹ forarbeider var det noe som tvistemålsutvalget skulle se nærmere på.² Under henvisning til utredningen til den svenske gruppesøksmålsloven ble det for eksempel påpekt at det postindustrielle samfunn har resultert i nye måter å drive næringsvirksomhet på.³ Det har blitt vanligere at rettigheter som tradisjonelt angikk to parter, nå berører større grupper av fysiske og juridiske personer.⁴ Fremveksten av standardavtaler, og økningen av mer eller mindre identiske produkter og tjenester, har resultert i at det ofte er flere som blir berørt i eksempelvis forbrukerforhold.⁵ Tvisteloven inneholder en rekke nyvinninger som imøtegår denne samfunnsutviklingen.

Rettergangsreglene i den tidligere tvistemålsloven⁶ fra 1915 var i all hovedsak utformet med sikte på relativt ukompliserte tvister i topartsforhold.⁷ Da arbeidet med den nye tvisteloven tok til, var det en overordnet målsetning å skulle tilpasse prosessreglene til at moderne søksmål gjerne var mer sammensatte. Partskonstellasjonene var ofte mer innviklet, og tvister berørte nå flere enn bare de to motstående partene.⁸ Samfunnsutviklingen hadde altså resultert i en økning av det som tvistemålsutvalget kalte *komplekse tvister*.⁹ Et meget aktuelt eksempel på dette har oppstått ved delingsøkonomien, hvor transaksjoner som tidligere ofte bestod mellom to parter, nå også impliserer et mellomledd – en tredjepart.¹⁰

Partshjelp innebærer at tvisten kompliseres ved at det tradisjonelle topartsforholdet forrykkes; både retten og partene må forholde seg til en tredjepart som opptrer i prosessen.¹¹ En partshjelper er, kort forklart, en tredjepart som trer inn i et søksmål ved siden av og til støtte for en av partene, uten å bli part selv. Partshjelpere er noe prinsipielt annet enn parter, og har ikke partsstatus i saken.¹² Likevel har partshjelperen rettigheter og plikter i prosessen, som for

¹ Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

² NOU 2001:32 Rett på sak: Lov om tvisteløsning, bind A s. 82 (punkt 2, delpunkt 3).

³ SOU 1994:151 Gruppërättegång Del A s. 20 flg.

⁴ SOU 1994:151 s. 20 og NOU 2001:32 A s. 485.

⁵ NOU 2001:32 A s. 485 og Ot.prp.nr.51 (2004–2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister s. 240.

⁶ Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten i tvistemål (tvistemålsloven) (*opph.*).

⁷ NOU 2001:32 A s. 89 – 90.

⁸ NOU 2001:32 A s. 81.

⁹ NOU 2001:32 A s. 82.

¹⁰ NOU 2017:4 Delingsøkonomien – muligheter og utfordringer s. 29 flg.

¹¹ Ot.prp.nr.51 (2004–2005) s. 239.

¹² NOU 2001:32 Rett på sak: Lov om tvisteløsning, bind B s. 821, Ot.prp.nr.51 (2004–2005) s. 242 og Tore Schei m.fl., *Tvisteloven, kommentarutgave*, Bind 1, 2. utg., Universitetsforlaget 2013 s. 526 – 527.

eksempel adgang til å nedlegge påstand og til å føre beviser. På den måten kan partshjelperen anses for å utgjøre et særlig prosesssubjekt. Partshjelp tillates i to ulike tilfeller, som begge reguleres i tvisteloven § 15-7. Bestemmelsen gir uttrykk for at de to typene av partshjelp angår to nokså ulike kategorier av tredjeparter, på to nokså ulike grunnlag.¹³

Partshjelpinstituttet er ingen ny oppfinnelse. Også under tvistemålsloven kunne tredjeparter opptre til støtte for en part ved såkalt hjelpeintervensjon. Til tross for at det som i dag heter partshjelp har eksistert siden 1915, synes det likevel å ha blitt viktigere i moderne tid. Når tvister og rettsforhold blir mer komplekse, kan ordninger som partshjelp være meget praktisk.

En studie foretatt i 2018 knyttet til sakskompleksitet i Høyesterett fant at i et utvalg på 917 saker så var det i snitt partshjelpere i hver tiende sak behandlet i avdeling av Høyesterett mellom 2010 og 2016.¹⁴ Tallet er antakeligvis mye høyere totalt sett i alle instanser, fordi kun en brøkdel av sivile saker som reises for domstolene blir anket til Høyesterett.¹⁵ Søk på lovdata.no gir rundt 900 treff på avgjørelser som inneholder søketermen «partshjelp» siden loven trådte i kraft i 2008. Søk på «hjelpeintervensjon» gir til gjengjeld tilnærmet like mange treff på saker siden tidlig på 1900-tallet. Tallene kan imidlertid ikke antas å være representative, fordi Lovdata bare gjengir et utvalg avgjørelser fra underinstansene.¹⁶ Frekvensen av partshjelp i saker for Høyesterett og antallet treff i saker med partshjelp på Lovdata.no illustrerer likevel at partshjelp er et praktisk rettsinstitutt som benyttes relativt hyppig.

1.2 Oppgavens tema og problemstilling

Temaet for denne avhandlingen er reglene om tredjeparters adgang til å opptre som partshjelper i sivile saker etter tvisteloven § 15-7. Målet med oppgaven er å redegjøre for hvilke krav tvisteloven stiller for å kunne utøve partshjelp. Til tross for at partshjelpadgangen benyttes relativt ofte i sivile saker, har det vært viet lite plass til partshjelpinstituttet i den juridiske teori. Det er så vidt meg bekjent heller ikke skrevet masteravhandlinger tidligere, hvor temaet har stått sentralt. I et samfunn der rettsforhold og tvister stadig synes å berøre

¹³ Jfr. tvisteloven § 15-7 første ledd og NOU 2001:32 A s. 105 «om 15. kapittel».

¹⁴ Petter K. Arnesen, Henrik L. Bentsen og Gunnar Grenstad, «Internasjonalisering, sakskompleksitet og arbeidsmengde i Norges Høyesterett», *Lov og Rett*, 2018 s. 391 – 411 (tabell 1 under pkt. 5.1).

¹⁵ Statistikk fra domstolene på

<https://www.domstol.no/no/domstoladministrasjonen/publikasjoner/arsrapport/tema-13/domstolene-i-2017/> (sist sjekket 2. mai 2019).

¹⁶ Se forklaring øverst på <https://lovdata.no/register/dommer> (sist sjekket 2. mai 2019).

flere, er det naturlig at etterspørselen etter å kunne intervensere i tvister øker tilsvarende. Når partshjelpinstituttet kan synes å bli mer praktisk, forsterkes behovet for å avklare de nærmere sider ved instituttet.

Tvistelovens partshjelpsbestemmelse hjemler, som oppgaven skal illustrere, to ulike typer av partshjelp som skiller seg fra hverandre i flere henseender. Jeg vil derfor se nærmere på hva som skiller disse to. Det overordnede avklaringstemaet er de sentrale vilkårene for å utøve partshjelp: hvem kan utøve partshjelp, hvilken tilknytning må de ha til saken og i hvilken grad har de en *rett* til å tre inn som partshjelper? I den forbindelse vil jeg også se nærmere på hva som begrunner partshjelpinstituttet, og hvordan partshjelperen rettslig sett kan karakteriseres.

Problemstillingen – *adgangen til partshjelp i sivile saker* – fordrer en analyse av partshjelpsbestemmelsens vilkårsside. Sentralt i denne oppgaven er, for det første, spørsmålet om hvilke subjekter og sammenslutninger som kan utøve partshjelp, herunder om partshjelperen må ha partsevne. For det andre behandles spørsmålet om hvilken tilknytning partshjelperen må ha. Som en avsluttende del vil jeg behandle spørsmålet om hvorvidt tredjeparter som oppfyller vilkårene har en ubetinget rett til å opptre som partshjelper.

Avhandlingens fokus vil være på tvistelovens partshjelpinstitutt. I nyere rettspraksis har det vært tillatt at partshjelpinstituttet får analogisk anvendelse også i straffesaker,¹⁷ men spørsmål om adgangen til partshjelp i straffesaker vil ikke behandles i denne oppgaven.

Det har vært lagt til grunn at det ikke kreves positiv hjemmel for at partshjelp skal tillates i saker som behandles etter særlige rettergangsregler.¹⁸ I slike saker må det bero på en tolkning av de aktuelle særreglene om partshjelp skal tillates.¹⁹ Slike spørsmål bidrar i ubetydelig grad til å avklare rettsinstituttet partshjelp, og de vil følgelig ikke behandles. Jeg vil heller ikke behandle den særlige intervensjonsadgangen staten har til å opptre i saker for Høyesterett om Grunnloven eller internasjonale forpliktelser, i medhold av tvisteloven § 30-13.

Partshjelpinstituttet reiser mange spørsmål, til tross for at det er en relativt liten størrelse i sivilprosessen. Instituttet har kun i begrenset grad vært gjenstand for prinsipiell rettsavklaring, og det har ikke vært inngående behandlet i juridisk teori. Derfor kan flere av de rettslige aspekter ved partshjelperen fremstå som delvis upløyd mark. I denne oppgaven er det

¹⁷ Eksempler i HR-2014-947-U, Rt. 2015 s. 1286 og Rt. 2015 s. 1467.

¹⁸ Jens Edvin A. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 3. utg., Universitetsforlaget 2017 s. 497.

¹⁹ Se for eksempel HR-2018-1786-U, hvor retten forutsatte at partshjelp ikke skal tillates i vergemålsaker.

adgangen til å opptre som partshjelper som står i fokus. Spørsmål om partshjelperens prosessuelle stilling i saken er det derfor ikke rom for å behandle.

1.3 Metode- og rettskildebruk

Spørsmålet om adgangen til partshjelp i sivile saker fordrer en redegjørelse for hva som er gjeldende rett, og utgangspunktet i dette arbeidet må være vanlig rettsdogmatisk metode.²⁰ Undertiden inviterer oppgavens problemstillinger til rettspolitiske innslag, og jeg har funnet det hensiktsmessig å ta med disse fortløpende i drøftelsene mine, i stedet for å skyte dem ut i et eget avsluttende kapittel. Dette mener jeg gir bedre sammenheng og flyt i teksten.

Det er i det hele tatt få rettskilder som gir substansielle bidrag til forståelsen av partshjelpinstituttet, og man er i stor grad henvist til sekundære kilder når det skal klarlegges.²¹ Forarbeidene gir noen føringer for hvordan reglene skal forstås, men de prinsipielle drøftelsene uteblir i stor grad. Det samme gjelder i den tilgjengelige rettspraksis. Høyesteretts praksis er likevel en viktig kilde for å forstå reglene om partshjelp.²² Siden partshjelpinstituttet er en videreføring av ordningen med svak hjelpeintervensjon som gjaldt under tvistemålsloven,²³ vil også rettspraksis knyttet til tvistemålsloven § 75 være en aktuell kilde. Jeg vil i en viss grad også bruke underrettspraksis til å illustrere saksforhold.

Heller ikke i den juridiske teori har partshjelpinstituttet vært gjenstand for noen inngående analyse, men det har likevel vært beskrevet i sivilprosessuelle lærebøker og annen litteratur om tvisteløsning. Jeg vil derfor i stor grad bygge på betraktninger om partshjelpinstituttet fra den tilgjengelige juridisk teori.²⁴ Justisdepartementets lovavdeling har dessuten avgitt en tolkningsuttalelse knyttet til offentlige organers adgang til å utøve partshjelp. Slike tolkningsuttalelser er sekundære rettskilder, men de tillegges normalt nokså stor vekt, fordi lovavdelingen oppfattes som særlig faglig kompetent.²⁵

Partshjelpinstituttet eksisterer også i svensk og dansk sivilprosess, som begge har beholdt intervensjonstermen.²⁶ Intervensjonsadgangen i svensk og dansk rett har klare likhetstrekk

²⁰ Jens Edvin A. Skoghøy, *Rett og rettsanvendelse*, Universitetsforlaget 2018 s. 25 flg. Metoden forutsettes kjent for leseren.

²¹ Skoghøy (2018) s. 36 flg.

²² Skoghøy (2018) s. 40.

²³ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 243

²⁴ Skoghøy (2018) s. 44 – 45.

²⁵ Skoghøy (2018) s. 45 og 236.

²⁶ *Biintervention* i lov om rettens pleje af 1916 § 252 og *ordinär intervention* i rättegångsbalken 1942 14:9.

med det norske partshjelpinstituttet.²⁷ Fordi det er skrevet lite om partshjelpinstituttet i norsk juridisk teori, vil jeg undertiden se hen til svensk og dansk rett for å hente inspirasjon. Det tas imidlertid ikke sikte på noen komparativ analyse.

1.4 Fremstillingen

Jeg vil strukturere avhandlingen etter en kapittelvis tematisering av de sentrale spørsmål som oppgaven reiser. I oppgavens kapittel 2 vil jeg først gjøre nærmere rede for noen sentrale aspekter ved partshjelpinstituttet. Formålet med kapittel 2 er å kontekstualisere problemstillingene som kommer i kapittel 3 – 5. Jeg vil derfor presentere det rettslige grunnlaget for partshjelp, si noe om begrepsapparatet knyttet til instituttet og redegjøre for den legislative begrunnelsen for partshjelp. Jeg vil også si noe kort om forholdet mellom stillingen som part og stillingen som partshjelper.

Kapittel 3 og 4 knytter seg til to sentrale vilkår for partshjelp; hvem som kan utøve partshjelp, og hvilke tilknytningskrav som gjelder. Kapittel 3 knytter seg til spørsmålet om *hvem* som kan utøve partshjelp. Her behandles spørsmålet om hvilke subjekter og sammenslutninger som kan benytte seg av adgangen til partshjelp, og om det også kreves at de må ha partsevne. I kapittel 4 skal jeg gjøre rede for tilknytningskravet som gjelder for partshjelpere. I kapittel 5 skal jeg se på om tredjeparter har en ubetinget rett til å opptre som partshjelper når disse vilkårene er oppfylt. Drøftelsen vil her være delvis rettspolitisk, fordi det er få kilder som gir klare svar på denne problemstillingen. Til sist vil jeg, i kapittel 6, gi noen korte avsluttende bemerkninger til oppgavens tema. Her vil jeg fremheve de mest sentrale funn i oppgaven, og si noe om hvordan jeg oppfatter at reglene virker i praksis.

Oppgavens struktur bygger på skillet mellom de to formene for partshjelp som springer ut av tvisteloven § 15-7 første ledd, og jeg vil hele veien ha dette overordnede skillet som utgangspunkt når jeg gjør nærmere rede for adgangen til å utøve partshjelp.

²⁷ I Danmark er intervensjonsadgangen myntet på tilfeller som omfattes av tvisteloven §15-7 første ledd bokstav a, men etter retsplejeloven § 252, stk. 2 har også forvaltningsmyndigheter adgang til å intervenere i saker som har betydning for hvordan spørsmål av samme art skal behandles. Intervensjonsadgang for organisasjoner i saker som reiser spørsmål av «almindelig interesse» for organisasjonens medlemmer har dessuten kommet til i dansk rettspraksis, se Bernhard Gomard & Michael Kistrup, *Civilprocessen*, 7. udg., Karnov Group 2013 s. 521. Svensk rett synes ikke å ha noen adgang til partshjelp på grunnlag av prejudikatsinteresse.

2 En oversikt over partshjelpinstituttet

2.1 Rettslige utgangspunkter ved partshjelpinstituttet

2.1.1 Partshjelpinstituttets rettslige plassering

Partshjelpinstituttet er i hovedsak regulert i én enkelt bestemmelse i tvisteloven, i § 15-7. Bestemmelsen er plassert i lovens kapittel 15. Her gis det regler for prosessituasjoner der det gjerne er tredjeparter som har slike interesser i tvisten at de kan ha behov for å involvere seg i sakens irettføring.²⁸ Felles for reglene i kapittel 15 er at de regulerer søksmålsituasjoner som bryter med de tradisjonelle søksmålene – der to parter søker å få avklart et enkelt krav.²⁹ Eksempelvis gir tvisteloven §§ 15-2 og 15-3 regler om hvordan flere parter kan opptre på saksøker- og/eller saksøktesiden i én enkelt sak, mens § 15-8 introduserer et nytt rettsinstitutt i norsk sivilprosess, *amicus curiae*, som åpner for at foreninger, stiftelser og offentlige organer på nærmere vilkår kan sende inn skriftlige innlegg til belysning av rettslige spørsmål i en rettssak.³⁰ Tvistemålsutvalget fremhevet i forarbeidene til tvisteloven at bestemmelsene i kapittel 15 måtte ses i sammenheng, og dette i kombinasjon med ønsket om lovsystematikk tilsa at de burde fremgå av samme kapittel.³¹

2.1.2 Partshjelpens rettslige grunnlag

Tvisteloven § 15-7 er bygd opp i fire ledd, og disse oppstiller som en helhet «oppskriften» for å utøve partshjelp. Første ledd regulerer hvem som kan utøve partshjelp, og på hvilket grunnlag. Bestemmelsen skiller her mellom partshjelp etter bokstav a og b, og det stilles ulike krav for de to. Dette overordnede skillet danner et naturlig utgangspunkt for hvordan partshjelpinstituttet skal beskrives i det videre. Bestemmelsens annet ledd beskriver fremgangsmåten ved erklæring av partshjelp. Som hovedregel fremsettes erklæring om partshjelp ved prosesskriv eller muntlig i rettsmøte før saken er rettskraftig avgjort. Retten prøver ikke om vilkårene for partshjelp er oppfylt med mindre noen av partene motsetter seg partshjelpen, se tvisteloven § 15-7 annet ledd fjerde punktum.³²

²⁸ NOU 2001:32 A s. 105.

²⁹ NOU 2001:32 A s. 815.

³⁰ *Amicus curiae* er beskrevet inngående av Erik Eldjarn i «Amicus curiae – retten til å inngi prosesskriv uten å være part i saken», *Jussens Venner*, nr. 4 2016 s. 169 – 186.

³¹ NOU 2001:32 B s. 815.

³² Retten skal likevel prøve om partshjelperen oppfyller absolutte prosessforutsetninger, som prosessdyktighet. Se f.eks. Schei m.fl. (2013) s. 524 og Jo Hov, *Rettergang i sivile saker*, 3. utg. Papinian 2017 s. 308.

I tredje og fjerde ledd reguleres partshjelperens prosessuelle stilling i rettssaken, det vil si hvilke rettigheter og plikter partshjelperen har. Loven gjør forskjell på hvilke prosessuelle rettigheter som tilkommer partshjelperen, avhengig av om partshjelpen er erklært etter bokstav a eller b, ved at partshjelperen etter bokstav b synes å ha et snevrere prosessuelt handlingsrom. Felles for begge typer partshjelp er imidlertid at de kan opptre i prosessen gjennom prosesshandlinger.³³ For eksempel vil partshjelperen kunne føre egne beviser, eller anke over avgjørelser om saksbehandlingen.

Slik bestemmelsen er oppbygd, beskriver den skjematisk hvordan partshjelp kommer i stand. De som er nevnt i første ledd kan ved prosesskriv i henhold til annet ledd erklære partshjelp, og deretter opptre i saken innenfor rammene som tredje og, eventuelt, fjerde ledd oppstiller.

2.1.3 To typer partshjelp

Som jeg har nevnt over, gir tvisteloven § 15-7 tredjeparter adgang til å erklære partshjelp på to ulike grunnlag. Av bestemmelsens første ledd fremgår det at:

(1) Partshjelp skal tillates for

- a) den som har reelt behov begrunnet i egen rettsstilling for at den ene parten vinner, og
- b) foreninger og stiftelser, samt offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser, i sak som ligger innenfor deres formål og naturlige virkeområde etter § 1-4.

I tvistelovens forarbeider ble § 15-7 første ledd bokstav a og b omtalt som forskjellige former for partshjelp.³⁴ Ordlyden viser at det klart nok må være snakk om to ulike typer partshjelp: partshjelp etter bokstav a kan erklæres av «den som har reelt behov begrunnet i egen rettsstilling for at den ene parten vinner», mens bokstav b gir «foreninger og stiftelser, samt offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser» adgang til å opptre som partshjelper i «sak som ligger innenfor deres formål og virkeområde».

Forskjellene her knytter seg for det første til hvem som kan opptre. Partshjelp etter bokstav a kan i utgangspunktet utøves av enhver. Etter ordlyden gjelder denne adgangen for «... den som ...». For partshjelp etter bokstav b angir loven uttømmende og bestemt hvem som har adgang til å opptre; foreninger, stiftelser og offentlige organer med oppgave å fremme

³³ Jfr. tvisteloven § 15-7 tredje ledd.

³⁴ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 19.

særskilte interesser.³⁵ For det andre oppstiller de to alternativene vidt forskjellige krav til tilknytning for de som ønsker å tre inn.³⁶ Kravet til tilknytning gjelder hvilket grunnlag partshjelperen mener å ha for å kunne opptre i saken, og disse tilknytningskravene behandles inngående i kapittel 4. Likevel bør det nevnes allerede her at tilknytningskravene i a og b er kvalitativt ulike, og dette bidrar til å fremheve skillet mellom a og b. Til sist gir fjerde ledd en begrensning i det prosessuelle handlingsrommet til partshjelperen, når grunnlaget for denne er bokstav b.

Det er altså ulikheter mellom partshjelperen i bokstav a og b med hensyn til *hvem* som kan opptre, *hvilket* grunnlag de opptre på, og i *hva* partshjelperne kan foreta seg under saken. Et ytterligere skille mellom de to kommer dessuten til syne når den legislative begrunnelse for partshjelp skal analyseres, se om dette i kapittel 2.3.

2.2 Nærmere om begrepet partshjelp

2.2.1 Er begrepet «partshjelp» hensiktsmessig?

Bårdsen og Bugge Nordén har omtalt partshjelperen som et særlig prosesssubjekt i tvisteloven.³⁷ Som denne oppgaven skal illustrere, er det imidlertid så store vesensforskjeller mellom partshjelp etter bokstav a og b at det er nærliggende å tale om to ulike, skjønt nært beslektede, prosesssubjekter.³⁸ Forskjellene mellom partshjelp etter a og b er så store at de to partshjelpformene bør holdes begrepsmessig atskilt; den grunnleggende dikotomien i § 15-7 første ledd er en sentral utfordring ved partshjelpsbegrepet, fordi det ikke tillater en å skille språklig mellom de to typene av partshjelp.

Begrunnelsen for at begrepet partshjelp kom til, var ifølge tvistemålsutvalget hensynet til ikke-jurister; «partshjelp», mente de, var et mer dekkende begrep enn «intervensjon».³⁹ Mens utvalget tilsynelatende anerkjente at bestemmelsen gav grunnlag for to typer partshjelp,⁴⁰ tok de likevel ikke høyde for at man da også har behov for et begrepsapparat som lar lovanvendere beskrive den enkelte form for partshjelp på en hensiktsmessig måte. Skoghøy

³⁵ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 243.

³⁶ NOU 2001:32 B s. 822.

³⁷ Arnfinn Bårdsen & Dag B. Nordén, «På talefot med tvisteloven», *Jussens Venner*, nr. 1 2008 s. 1 – 90 (s. 19).

³⁸ Inge L. Backer, *Norsk Sivilprosess*, Universitetsforlaget 2015 s. 371 beskriver det som «to forskjellige situasjoner, med noe forskjellige vilkår og virkninger», og Skoghøy (2017) uttaler på s. 504 at de to formene for partshjelp er av «nokså forskjellig karakter».

³⁹ NOU 2001:32 A s. 150.

⁴⁰ NOU 2001:32 A s. 105, se «15. kapittel. Forening av krav og søksmål. Partshjelp».

har foreslått «representativ partshjelp» for bokstav b, og Hov benytter det noe prosaiske begrepet «vanlig partshjelp» for partshjelp etter bokstav a.⁴¹ Begrepene synes ikke å ha fått betydelig oppslutning, men jeg vil i det videre benytte disse for å skille mellom partshjelp etter bokstav a og b.

Selv om språkendringen var ment å skulle gjøre intervensjonsordningen mer forståelig for ikke-jurister, så var intervensjonsbegrepet etter mitt syn mer dekkende for hva ordningen går ut på; begrepet intervensjon konnoterer en innblanding i saken i vid forstand,⁴² mens begrepet «partshjelp», i alminnelig språkbruk, tilsier at instituttets formål er å hjelpe parten.⁴³

2.2.2 Skillet mellom part og partshjelper

Det er utvilsomt slik at partshjelperen ikke er en part i saken,⁴⁴ og partshjelperen må således anses for å være et særlig sivilprosessuelt subjekt.⁴⁵ Spørsmålet er da, først og fremst, hva som skiller partshjelperen og parten. I det følgende skal det derfor ses nærmere på hva som kjennetegner en *part* i tvistelovens forstand, og hvordan stillingen som partshjelp skiller seg fra partsstillingen. Partshjelperen kan beskrives som en mellomstilling mellom det å være helt utenforstående i en sak, og det å være part. Dette kommer til uttrykk på flere måter, og det vil i det følgende redegjøres for noen sentrale forskjeller mellom stillingen som part og partshjelper.

Partene i saken er de som det materielle kravet skal avgjøres i forhold til, og disse betegnes normalt som saksøker og saksøkte.⁴⁶ Når tvisten løses av en domstol, vil stillingen som part innebære at realitetsavgjørelsen i saken får betydning for deres rettsstilling.⁴⁷ For eksempel går dommen ut på at A er erstatningspliktig overfor B, eller at det er A, og ikke B, som har eiendomsrett til en tomt. Den klare hovedregel er at en dom kun er bindende for partene.⁴⁸ Partsstillingen blir da det sentrale ved spørsmål om subjektiv materiell rettskraft. Tvisteloven

⁴¹ Skoghøy (2017) s. 504 flg. og Hov (2017) s. 308 flg.

⁴² Slik beskrev også Per Olof Ekelöf, *Om interventionsgrunden*, Almqvist & Wiksell Tryckeri AB, Uppsala 1937 på s. 1 ordet «intervention», som han omtalte som moderne språkbruk i 1937.

⁴³ Begrepsendringen er kritisert av bl.a. Per M. Ristvedt & Trond Eilertsen, «Tvisteloven – sett fra et advokatperspektiv», *Tidsskrift for forretningsjus*, 2008 s. 1 – 32 (s. 7) og Knut Boye, *Sakførsel*, 4. utg., Gyldendal Norsk Forlag 2017 s. 38 – 39.

⁴⁴ Se NOU 2001:32 B s. 821, Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 242 og Schei m.fl. (2013) s. 526 – 527.

⁴⁵ Anne Robberstad, *Sivilprosess*, 4. utg., Fagbokforlaget 2018 s. 233 beskriver stillingen som partshjelper som en «formell status».

⁴⁶ Backer (2015) s. 126.

⁴⁷ Se eksempelvis Skoghøy (2017) s. 408.

⁴⁸ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 265, Skoghøy (2017) s. 1113 og Hov (2017) s. 69.

§ 19-15 første ledd fastsetter at en rettskraftig dom som utgangspunkt kun er bindende for partene.⁴⁹

Partshjelperen kan, som den klare hovedregel, ikke pålegges eller tilkjennes noe i saken.⁵⁰ Dette gjelder i alle fall med hensyn til materielle krav; dommen kan ikke gå ut på at partshjelperens rettsstilling endres. Partshjelperen kan ikke nedlegge påstand om at han, for eksempel, er eier av tvistegenstanden, eller at han har en leierett, og en partshjelper blir ikke bundet av dommens rettskraftvirkning.⁵¹ Partshjelperen kan imidlertid, på lik linje med partene, tilkjennes eller idømmes sakskostnader, se tvisteloven § 20-1 tredje ledd.

Sakskostnader skal som hovedregel tilkjennes den vinnende part, og i den sammenheng har Hov påpekt at spørsmål om partshjelpers saksomkostninger som utgangspunkt må bero på hvorvidt parten han eller hun støtter, vinner saken.⁵² Dessuten er partshjelpere omfattet av domstollovens⁵³ regler om rettergangsbøter for partene, se domstolloven § 202 annet og tredje ledd og § 203.⁵⁴

Med stillingen som part følger det visse partsrettigheter.⁵⁵ Partsrettighetene omfatter blant annet retten til å foreta prosesshandlinger, og gjennom prosesshandlingene setter partene også rammen for saken, herunder hvilke krav retten kan avgjøre, og hvilke faktiske forhold som skal tas i betraktning.⁵⁶ Dette er utslag av to sivilprosessuelle grunnprinsipper, forhandlingsprinsippet og disposisjonsprinsippet,⁵⁷ som i korte trekk innebærer at partene har herredømme over sakens krav. Partenes herredømme over sakens krav springer ut av et prinsipp om partsautonomi; når partene selv kunne disponert over det omtvistede kravet ved avtale, så bør de også ha liknende herredømme over kravet ved en irettføring av tvisten.⁵⁸ Dermed gir stillingen som part en rett til å for eksempel inngå forlik i stedet for å overlate avgjørelsen av kravet til retten.⁵⁹

⁴⁹ NOU 2001:32 B s. 897 flg., Skoghøy (2017) s. 1113 og Robberstad (2018) s. 393.

⁵⁰ Hov (2017) s. 308, Skoghøy (2017) s. 511 og Robberstad (2018) s. 233.

⁵¹ Skoghøy (2017) s. 502.

⁵² Hov (2017) s. 308.

⁵³ Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven).

⁵⁴ Se også Skoghøy (2017) s. 511.

⁵⁵ Hov (2017) s. 69.

⁵⁶ Jfr. tvisteloven § 11-2, se også Backer (2015) s. 125.

⁵⁷ Skoghøy (2017) s. 948 – 961 og Hov (2017) s. 189 – 193.

⁵⁸ Magne Strandberg, «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordelingen mellom dommer og part», *Jussens Venner*, nr. 3 2011 s. 165 - 181 (s. 167 flg.), Backer (2015) s. 252 – 253 og, mer implisitt, Hov (2017) s. 53 – 55.

⁵⁹ Se eksempelvis Hov (2017) s. 69.

Partshjelpere har også visse rettigheter og plikter i prosessen, men likevel færre enn partene. Partshjelperen er således et unntak til hovedregelen om at kun partene kan opptre i saken,⁶⁰ ved at han eller hun har en generell rett til å foreta prosesshandlinger. Dette følger klart av tredje og fjerde ledd i tvisteloven § 15-7. Samtidig følger det av den samme bestemmelsen at det foreligger atskillige skranker for hva partshjelperens prosesshandlinger kan gå ut på. Utgangspunktet er at partshjelperen ikke kan disponere over sakens krav. For eksempel kan partshjelperen kun foreta prosesshandlinger til fordel for den part han trer inn ved siden av.⁶¹ Partshjelperen kan følgelig ikke nedlegge en påstand som strider mot partens, inngå forlik eller frafalle krav.⁶² Begrensningene i partshjelperens adgang til å disponere over sakens krav henger nært sammen med det ovenfornevnte disposisjonsprinsippet; det er partene som har herredømme over sakens krav. Slike begrensninger gjelder ikke for parter i prosessfellesskap. Dersom noen opptrer ved siden av en part ved subjektiv kumulasjon, vil de som hovedregel bli ansett som selvstendige prosessfeller. Prosessfeller kan foreta de prosesshandlinger som de vil, selv om det måtte være ugunstig for de øvrige parter.⁶³

Det er etter dette klart at stillingen som partshjelper og stillingen som part er prinsipielt forskjellige; det er tale om to typer roller, eller prosesssubjekter, som er ulike etter sin art og som tar sikte på å ivareta ulike funksjoner i en rettsak.

2.3 Partshjelpinstituttets formål

2.3.1 Generelt om formålene bak partshjelpinstituttet

Som jeg har nevnt innledningsvis, er partshjelpinstituttet i tvisteloven § 15-7 verken nytt eller særnorsk. Adgangen til å utøve partshjelp eksisterte allerede under tvistemålsloven i 1915, under betegnelsen «hjelpintervensjon».⁶⁴ Tvistemålsloven sondret mellom sterk og svak hjelpeintervensjon, og skillet gikk i vesentlighet ut på at sterke hjelpeintervenienter ble bundet av avgjørelsens rettskraftvirkning.⁶⁵ Ordningen med sterk hjelpeintervensjon ble stedet til hvile ved tvisteloven fordi den sterke hjelpeintervenienten i praksis var så lik ordinære parter at ordningen mistet sin betydning.⁶⁶ Når adgangen til subjektiv kumulasjon ble utvidet i

⁶⁰ Eldjarn (2016) s. 169.

⁶¹ Jfr. tvisteloven § 15-7 tredje og fjerde ledd.

⁶² Schei m.fl. (2013) s. 527 og Skoghøy (2017) s. 511.

⁶³ Jfr. tvisteloven § 15-5 første ledd.

⁶⁴ Jfr. tvistemålsloven (*opph.*) §§ 75 – 79.

⁶⁵ Edvin Alten, *Tvistemålsloven med kommentarer*, 3. utg., Aschehoug & Co 1954 s. 104 – 105.

⁶⁶ NOU 2001:32 B s. 821 og Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 19.

tvisteloven, fant man ikke lenger grunnlag for å beholde sterk hjelpeintervensjon, fordi en like godt kunne tre inn som part.⁶⁷

Det som under tvistemålsloven het svak hjelpeintervensjon ble videreført, skjønt med visse modifikasjoner. For det første ble navnet, som jeg har nevnt tidligere, endret til «partshjelp». For det andre ble adgangen for foreninger og offentlige organer til å opptre som partshjelper på grunnlag av prejudikatsinteresse, såkalt representativ partshjelp, kodifisert.⁶⁸ Under tvistemålsloven var det lenge sikker rett at tredjeparter ikke kunne trå inn i en sak på grunnlag av deres prejudisielle interesse i de rettslige spørsmål som saken reiste.⁶⁹ For øvrig skulle tvisteloven § 15-7 videreføre gjeldende rett under tvistemålsloven.⁷⁰

Tvistelovens forarbeider synes å være utydelige på hva som reelt sett er den legislative begrunnelsen bak ordningen med partshjelp. Det er i det store og hele få drøftelser av eksistensiell art i rettskildene når det gjelder partshjelpinstituttets plass i norsk sivilprosess. Begrepet partshjelp gir i seg selv en forestilling om at det først og fremst handler om å hjelpe parten.⁷¹ Dette kan underbygges med ordlyden i tvisteloven § 15-7 tredje ledd annet og tredje punktum, som begrenser partshjelperens prosessuelle handleevne til prosesshandlinger som *støtter parten*. I realiteten må partshjelpinstituttets begrunnelse sies å være mangefasettert, og det ivaretar i vesentlig grad andre hensyn og interesser enn de som eksplisitt fremgår av rettskildene. I det videre skal instituttets primære funksjon fastslås. I den forbindelse skal jeg undersøke nærmere om vanlig og representativ partshjelp er begrunnet i de samme formål.

Under arbeidet med den nye tvisteloven reiste Jo Hov spørsmål om hvorvidt partshjelp i det hele tatt bør tillates i norsk sivilprosess. Hov tok til orde for at partshjelpinstituttet skulle oppheves, fordi tredjeparter som har behov for å ivareta sine egne interesser i en sak bør gis valget mellom å enten stå helt utenfor saken, eller å tre inn som part.⁷² Hov mente at interessenter som berøres av en tvist bør være henvist til å tre inn i saken fullt ut i en partskapasitet for å ivareta sine egne interesser, med de virkninger det får.⁷³ En inntreden som part vil innebære at tredjeparten får en mer selvstendig stilling i prosessen, blant annet ved at

⁶⁷ Otp.prp.nr.51 (2004-2005) s. 242.

⁶⁸ Høyesterett hadde i økende grad begynt å tillate at foreninger utøvde hjelpeintervensjon begrunnet i prejudikatsinteressen, se f.eks. kjennelsen i Rt. 1982 s. 1710 og NOU 2001:32 B s. 822.

⁶⁹ Se for eksempel Alten (1954) s. 101 og Rt. 1961 s. 757, på side 758.

⁷⁰ NOU 2001:32 B s. 822 og Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 243.

⁷¹ Backer (2015) omtaler partshjelp som en «støtteaksjon for en part i saken».

⁷² Jo Hov, «Trenger vi en reform av tvistemålsloven?», *Lov og Rett*, 1997 s. 389 – 405 (s. 402 – 403).

⁷³ Se kapittel 2.2.2 om sontringen mellom part og partshjelper.

de ikke må foreta prosesshandlinger til støtte for parten. Til gjengjeld er vilkårene for å tre inn som part strengere enn de som gjelder for partshjelpere.⁷⁴

Hovs kritikk av ordningen med hjelpeintervensjon fikk delvis tilslutning fra tvistemålsutvalget, som likevel fant grunnlag for å opprettholde adgangen til svak hjelpeintervensjon, altså dagens partshjelpinstitutt.⁷⁵ I proposisjonen til tvisteloven ble det fremhevet at intervensjon burde tillates for de tilfeller der tredjeparter ikke *kunne* benytte seg av adgangen til subjektiv kumulasjon, og for de tilfeller der tredjeparter ikke *ønsket* å tre inn som part, for eksempel fordi de kun ble berørt av deler av saksforholdet.⁷⁶ Tvistemålsutvalget påpekte dessuten at partshjelpadgangen burde bestå fordi foreninger og offentlige organer skulle ha adgang til å erklære partshjelp i visse saker som de hadde prejudikatsinteresse i.⁷⁷ Dette trekker i retning av at man anså vanlig partshjelp og representativ partshjelp for å ha ulike funksjoner.

Partshjelpinstituttet eksisterer også, som jeg har nevnt innledningsvis, i svensk rett. Professor Per Olof Ekelöf har beskrevet formålet bak ordinær intervention i den svenske rättegångsbalken 14:19 som et vern for tredjeparter som risikerer å bli rettslig berørt på en negativ måte av en avgjørelse i en sak han ikke er part i.⁷⁸ Dette var også tema i Ekelöfs doktoravhandling, hvor han gikk langt i å omtale intervensjonsadgangen som en sikkerhetsventil for slike berørte tredjeparter.⁷⁹ Synspunktet er tiltrådt av Bengt Lindell, som beskriver hovedformålet bak det svenske intervensjonsinstituttet som et vern av «tredje man mot domens bevisverkan»⁸⁰. Med dette mener han at fordi en avgjørelse mellom to parter kan få prejudisiell betydning for tredjepartens rettsstilling senere, så bør tredjeparten ha anledning til å tre inn i saken slik at han kan argumentere og føre beviser for den løsning som han er best tjent med.⁸¹

Forarbeidene til tvisteloven gir ikke uttrykkelige holdepunkter for at tredjemannsvern var hovedbegrunnelsen for at ordningen med svak hjelpeintervensjon ble videreført. Det følger

⁷⁴ Se kapittel 3 og 4.

⁷⁵ NOU 2001:32 B s. 821.

⁷⁶ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 244.

⁷⁷ NOU 2001:32 B s. 821.

⁷⁸ Per Olof Ekelöf, «Den självständiga interventionen i processlagberedningens förslag till rättegångsbalk», *Svensk Juristtidning*, Häfte 1 1940 s. 103 – 116 (s. 104).

⁷⁹ Ekelöf (1937) s. 210 flg.

⁸⁰ Bengt Lindell, *Civilprocessen – rättegång samt skiljeförfarande och medling*, 4. utg., Iustus Förlag AB, Uppsala 2017 s. 507.

⁸¹ Se til sammenligning Backer (2015) s. 371.

likevel implisitt av redegjørelsen at man ville sørge for å gi tredjeparter som kan bli berørt av en avgjørelse en mulighet til å påvirke saksbehandlingen med sikte på en avgjørelse i hans favør.⁸² Den hovedsakelige legislative begrunnelse for at tredjeparter har en adgang til å tre inn i søksmål i en partshjelpskapasitet synes etter dette, i tråd med Ekelöfs oppfatning, å være at man ønsker en sikkerhetsventil for de tilfeller der tredjeparts rettigheter og plikter kan berøres av en sak som de ikke har adgang til, eller ønske om, å opptre som part i.⁸³

Det kan likevel spørres om denne begrunnelse er holdbar for begge typer partshjelp, fordi de er så vesensforskjellige. Når tvistemålsutvalget foreslo å lovfeste adgangen til representativ partshjelp, ble det ikke begrunnet i at partshjelperen i disse tilfeller hadde behov for å oppnå et bestemt domsresultat.⁸⁴ Ved vanlig partshjelp er det heller interessen i rettslige spørsmål som begrunner at tredjeparten får tre inn i saken.⁸⁵ For den representative partshjelperen er det altså ikke hvordan den konkrete avgjørelsen kan påvirke partshjelperens egen rettsstilling som rettferdiggjør at han får tre inn som partshjelper – det er heller ønsket om å få avklart rettslige spørsmål på en måte som kan komme en gruppe interessenter til gunst på generell basis.⁸⁶ I det videre skal jeg i kapittel 2.3.2 og 2.3.3 se nærmere på de to partshjelpsformenes respektive legislative begrunnelse.

2.3.2 Hensynene bak vanlig partshjelp

Beskrivelsen av partshjelpinstituttet som en sikkerhetsventil som skal sikre tredjeparter en adgang til å påvirke saker der de risikerer å få sine egne rettigheter eller plikter berørt, er i aller høyeste grad treffende for vanlig partshjelp. Ved vanlig partshjelp er det nettopp partshjelperens risiko for å bli negativt berørt av en dom i saken som begrunner at han får opptre i saken.⁸⁷ Vanlig partshjelp kan beskrives som den «klassiske partshjelpsvarianten», og adgangen til slik partshjelp består i utgangspunktet slik det var praktisert under tvistemålsloven.⁸⁸

Av ordlyden i § 15-7 første ledd bokstav a fremgår det at den som har «reelt behov begrunnet i egen rettsstilling for at den ene parten vinner» kan erklære vanlig partshjelp. Dermed skal partshjelp kunne være aktuelt der partshjelperens rettslige stilling kan bli påvirket av

⁸² Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 242.

⁸³ NOU 2001:32 B s. 821.

⁸⁴ NOU 2001:32 B s. 822, se også Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 243.

⁸⁵ NOU 2001:32 B s. 821.

⁸⁶ Hov (2017) s. 306 – 307.

⁸⁷ Sammenlign også Backer (2015) s. 371.

⁸⁸ Robberstad (2018) s. 230.

domsutfallet, slik at partshjelperen har behov for å tre inn i saken for å «sikre en rettighet eller avverge en forpliktelse eller annen ugunstig rettsfølge».⁸⁹ Vanlig partshjelp kan være praktisk ved nærmest enhver type søksmål, men nedslagsfeltet er først og fremst tilfeller der partshjelperen er medkontrahent til en av partene, eller der han risikerer å komme i en eller annen form for regressituasjon som følge av at en av partene taper saken.⁹⁰ Slik tjener ordningen med vanlig partshjelp som en sikkerhet for tredjeparter som, på grunn av sitt forhold til en av partene, kan bli berørt av en avgjørelse som ikke direkte gjelder dem selv. Det sentrale er, som nevnt, at en avgjørelse i saken kan resultere i at tredjeparts rett eller plikt etableres, opphører, svekkes eller styrkes.⁹¹

Formålet ved vanlig partshjelp er altså å gi tredjeparter en mulighet til å ivareta sine egne interesser i saker som kan få konsekvenser for dem. Begrunnelsen for at partshjelp tillates, er nettopp at det får rettslig betydning for dem om den ene parten vinner saken.⁹² Slik gir partshjelpadgangen en sikkerhet for partshjelperen. Dette vernet for tredjemann kan kanskje best belyses ved kasuistikk. I det følgende vil jeg derfor illustrere hvordan tredjemann kan opptre som partshjelper for å sikre sin egen rettsstilling i tre ulike typetilfeller.

For det første kan tredjeparter ha et behov for å tre inn i saker der deres egen rettsstilling blir *direkte* påvirket av et bestemt domsresultat.⁹³ Dette kommer veldig klart til syne i avgjørelsene i Rt. 2013 s. 1093 og Rt. 2015 s. 64. I begge tilfeller, som ellers var nokså ulike, hadde selskaper forskuttert sakskostnader til den ene av sakens parter under forutsetning om at denne skulle tilbakebetale pengene dersom han vant søksmålet. I begge tilfeller ble selskapene tillatt å opptre som vanlig partshjelper for parten fordi deres rettsstilling ble direkte påvirket av sakens utfall; dersom parten de opptrådte til støtte for vant frem, ville de ha krav på tilbakebetaling av penger. I slike saker er det essensielle at betingelsen for partshjelperens rett eller plikt er direkte knyttet opp mot at en part vinner saken, for eksempel ved at det oppstår en rettighet for partshjelperen dersom parten det opptres til støtte for vinner frem.

Et annet praktisk typetilfelle er regressituasjoner, der partshjelperen på grunn av sitt forhold til en av partene kan bli erstatningsansvarlig overfor parten dersom han taper saken. Det kan

⁸⁹ Alten (1954) s. 101.

⁹⁰ Alten (1954) s. 101 og Hov (2017) s. 303.

⁹¹ Hov (2017) s. 306.

⁹² Skoghøy (2017) s. 501.

⁹³ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420.

eksempelvis være i underleverandørs interesse å opptre til støtte for totalentreprenør, i søksmål anlagt av byggherre om påståtte mangler ved arbeid som underleverandøren har forestått på vegne av totalentreprenøren. Hvis totalentreprenøren taper saken, kan det være aktuelt å reise regresskrav mot underleverandøren. Det er da åpenbart at underleverandøren har interesse i at totalentreprenøren frifinnes, og han må klart nok ha adgang til å utøve partshjelp. Som partshjelper kan underleverandøren bidra til å opplyse saken, og føre beviser til støtte for entreprenøren med sikte på frifinnelse. Dette kan illustreres med dommen i Rt. 1973 s. 61. Her erklærte produsenten av en dieseltank til bruk på en tankbil partshjelp for selgeren av tankbilen, i søksmål fra kjøperen om mangler. I denne typen tilfeller vil den første avgjørelsen kunne ha bevisvirkninger i regressomgangen, og det er lite sannsynlig at domstolen finner at det ikke forelå mangler i regressøksmålet, når dette ble resultatet i sak nummer en.⁹⁴ Som partshjelper kan underleverandøren bidra til å belyse saken og føre beviser til støtte for entreprenøren med sikte på frifinnelse. Hvis entreprenøren frifinnes, blir regressansvar neppe aktuelt, og dermed har partshjelperen bidratt til å ivareta sine egne interesser.

Et tredje typetilfelle gjelder situasjoner der tredjepartens rettsstilling er avledet av en av partene, for eksempel der partshjelperen har en leierett i en bolig som det oppstår tvist om eiendomsretten til. Da kan tredjeparten ha interesse i å opptre til støtte for den part som hans rett er avledet fra.⁹⁵ Et eksempel på en slik type sak som har blitt vanligere i nyere tid, gjelder tilfeller der en tapende anbyder i en anbudskonkurranse reiser søksmål om brudd på anskaffelsesregelverket mot den offentlige instans som foretok anskaffelsen. I slike tilfeller har det blitt vanligere at den som er begunstiget ved vedtaket trer inn til støtte for det offentlige organ som foretok anskaffelsen. Dette kan illustreres med avgjørelsen i LB-2016-35199, der Telenor Norge AS hadde blitt tildelt kontrakt om levering av nettverkstjenester for Oslo kommune. En av tilbyderne som ikke nådde opp begjærte midlertidig forføyning mot kommunen for påstått brudd på anskaffelsesreglene, og Telenor erklærte da partshjelp til støtte for kommunen. For Telenor ville en dom i saksøkers favør innebære at kommunen ble avskåret fra å kunne inngå kontrakten med dem, og Telenor hadde således behov for å sikre sin rett.⁹⁶

⁹⁴ Gomard & Kistrup (2013) s. 520, Anders Bratholm & Jo Hov, *Sivil rettergang*, Universitetsforlaget 1973 s. 137 og Hov (2017) s. 303.

⁹⁵ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420.

⁹⁶ Andre eksempler i LG-2017-28938, LB-2018-147988 og LH-2018-99424.

2.3.3 Hensynene bak representativ partshjelp

Ved representativ partshjelp er det prejudikatsinteressen som begrunner at tredjeparten får adgang til å opptre som partshjelper i saken.⁹⁷ Med prejudikatsinteresse forstås en generell interesse i rettslige spørsmål, for eksempel en interesse i å få avklart hvordan en bestemmelse skal tolkes. Dermed er det ikke først og fremst ønsket om å oppnå et bestemt domsresultat i enkelt sak som begrunner denne typen partshjelp,⁹⁸ men heller ønsket om å få prinsipielle avklaringer som generelt sett gagnar en krets av interessenter som partshjelperen har til formål å hegne om.⁹⁹ Adgangen til å utøve partshjelp på grunnlag av prejudikatsinteressen er et relativt nytt tillegg til partshjelpinstituttet. Hovedregelen under tvistemålsloven var at en prejudikatsinteresse ikke var tilstrekkelig for å begrunne intervensjon, men mot 1990-tallet begynte Høyesterett å anerkjenne at interesseorganisasjoner kunne intervenere i saker anlagt av deres medlemmer, dersom saken reiste prinsipielle spørsmål som kunne få betydning for alle organisasjonens medlemmer.¹⁰⁰ Denne utvidelsen av intervensjonsadgangen ble kodifisert i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b.¹⁰¹

Den hovedsakelige begrunnelse for at representativ partshjelp tillates, knytter seg til behovet for rettsavklaring på vegne av andre. Representativ partshjelp handler ikke om å bidra til at en part vinner søksmålet, men heller å engasjere seg for at prinsipielt viktige spørsmål som en sak reiser skal bli tilstrekkelig belyst, og løst på en måte som gagnar interessentene som partshjelperen skal ivareta. Beskrivelsen av partshjelpinstituttet som en sikkerhetsmekanisme som skal la tredjeparter sikre rettigheter og avverge forpliktelser er dermed lite treffende for representativ partshjelp. Det er nemlig ikke behovet for å sikre en rettighet eller avverge en uønsket rettsfølge som begrunner representativ partshjelp, men heller erkjennelsen av at representativ partshjelp kan være et instrument for sammenslutninger og offentlige organer som tillater dem å ivareta interessene til sine målgrupper på en hensiktsmessig måte. Dermed kan den representative partshjelpadgangs primære funksjon sies å bestå i at man ønsker å sikre interesseorganisasjoner, og offentlige organer hvis hovedformål er å fremme visse interesser, en mulighet til å påvirke rettsutviklingen i interessentenes favør.

⁹⁷ NOU 2001:32 B s. 822.

⁹⁸ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420.

⁹⁹ Skoghøy (2017) s. 506.

¹⁰⁰ Utviklingen beskrives også godt i Rt. 1999 s. 1019 og Rt. 2000 s. 322.

¹⁰¹ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 19.

Prejudikatsinteressen som begrunnelse for partshjelp kan illustreres med avgjørelsen i Rt. 2000 s. 1809. Høyesteretts ankeutvalg uttalte her at interesseorganisasjoner hadde adgang til å utøve hjelpeintervensjon i saker som reiste prinsipielle spørsmål av generell betydning for foreningens medlemmer, og dermed fikk Landsforeningen for Trafikkskadde opptre til støtte for skadelidte i en erstatningssak der tolkning av bilansvarsloven § 7 stod sentralt. I en annen avgjørelse, Rt. 2001 s. 316, fikk en bransjeforening for entreprenører opptre som hjelpeintervenient til støtte for en enkelt byggentreprenør, i sak som reiste prinsipielle spørsmål om fremgangsmåten ved avtaleinngåelse i anbudskonkurranser, herunder spørsmål av generell rekkevidde om hvordan avtaler slutes ved denne typen kontrakter. Likedan i HR-2018-1369-U, der tvisten gjaldt en forbrukers rett til heving av festivalbilletter på grunn av at hovedartisten avlyste sin konsert. I denne saken erklærte Forbrukerrådet partshjelp til støtte for forbrukeren, mens foreningen Norske Konsertarrangører erklærte partshjelp til støtte for festivalarrangøren. Saken reiste prinsipielle spørsmål om kontraktsbrudd ved frafall av artister i konsert- og festivalsammenheng.

Felles for de ovennevnte avgjørelsene var at sakene var egnet til å avklare prinsipielt interessante spørsmål. For at partshjelp skal være aktuelt på grunnlag av prejudikatsinteresse, må det være en forutsetning at saken er prinsipielt interessant.¹⁰² Formålet med partshjelpen er da å influere saksbehandlingen med sikte på å skape hensiktsmessige prejudikater.¹⁰³ I Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse i HR-2014-2249-U ble resultatet at Norsk Stålforbund ikke fikk tre inn som partshjelper, nettopp fordi saken ikke reiste prinsipielle spørsmål. Det samme ble resultatet i HR-2019-62-U, hvor en forening for praksiseiende tannleger ble nektet å utøve partshjelp, fordi saken kun gjaldt bevisbedømmelse og konkret avtaletolkning.

Det legislative poenget er at foreninger med videre som har til oppgave å fremme interesser, bør kunne opptre i saker der disse interessene kan bli gjenstand for rettsavklaring og rettsutvikling. Partshjelpen er da ikke begrunnet i konkrete domsutfall – man har ikke åpnet for at foreninger skal kunne hjelpe et enkeltmedlem med å vinne en sak.¹⁰⁴ Ordningen med representativ partshjelp skal tjene til å gi interesseorganisasjoner en mulighet til å utøve arbeid med å fremme interesser også i rettsaker som kan få betydning for disse interessene.

¹⁰² Skoghøy (2017) s. 506.

¹⁰³ Hov (2017) s. 304, se dessuten nærmere om prejudikatsbegrepet i kapittel 4.3.3.

¹⁰⁴ Schei m.fl. (2013) s. 525.

3 Hvilke subjekter og sammenslutninger kan utøve partshjelp?

3.1 Personelle begrensninger i partshjelpadgangen

Tvisteloven § 15-7 første ledd gir ulike regler om hvilke subjekter og sammenslutninger som kan utøve henholdsvis vanlig og representativ partshjelp. En vesentlig forskjell mellom utformingen av de to grunnlagene for partshjelp er at det for representativ partshjelp er angitt spesifikt hvilke subjekter og sammenslutninger som kan opptre. Noen liknende begrensning fremgår ikke av ordlyden for vanlig partshjelp. De to typene av partshjelp skal oppfylle vidt forskjellige formål, og det er derfor ikke gitt at adgangen til partshjelp bør være lik for vanlig og representativ partshjelp.

Det fremgår ikke av ordlyden i tvisteloven § 15-7 at det gjelder et krav om partsevne for partshjelpere, men det er forutsatt av blant andre Schei m.fl., Backer, Hov og Robberstad.¹⁰⁵ Det samme har vært lagt til grunn i rettspraksis.¹⁰⁶ Spørsmålet har imidlertid ikke vært gjenstand for prinsipiell avklaring, og det har heller ikke blitt gitt noen tydelig begrunnelse for at partshjelpere må ha partsevne. Kravet om partsevne gjelder først og fremst for partene, og det er ikke opplagt at det bærer noen relevans for partshjelpere. Som illustrert i kapittel 2.2.2 er partshjelperen noe prinsipielt annet enn en part, og partshjelperen opptrer ikke i noen partskapasitet. Dersom evnen til å være part skal kreves for partshjelpere selv om det ikke følger av loven, bør det kreve en nærmere begrunnelse. I tilfelle må det dessuten vurderes om det kan oppstilles like strenge krav for at partsevne foreligger for partshjelpere og parter. På grunn av vesensforskjellene mellom den vanlige og den representative partshjelperen, er det heller ikke gitt at det bør være samme terskel for at kravet til partsevne skal anses å være oppfylt for disse.

I det videre skal jeg først se på kravet til partsevne, og formålet bak dette. Deretter skal jeg redegjøre for hvilke subjekter og sammenslutninger som kan utøve henholdsvis vanlig og representativ partshjelp, herunder om disse må ha partsevne.

¹⁰⁵ Schei m.fl. (2013) s. 524, Backer (2015) s. 372, Hov (2017) s. 304 og Robberstad (2018) s. 230.

¹⁰⁶ Eksempler i Rt. 2010 s. 257 og TFOLL-2016-169617-3.

3.2 Det alminnelige kravet til prosessuell partsevne

Partsevne reguleres av tvisteloven § 2-1, som hjemler både alminnelig og relativ partsevne. Med alminnelig partsevne forstås evnen til å opptre som part i enhver sak, dersom søksmålsvilkårene ellers er oppfylt. Med relativ partsevne menes adgangen til å stå som søksmålssubjekt i en konkret sak etter en helhetsvurdering, til tross for at alminnelig partsevne ikke foreligger. Sammenslutninger og subjekter som er nevnt i § 2-1 første ledd bokstav a – f har alminnelig partsevne uten videre.¹⁰⁷ Listen i første ledd er ikke uttømmende; det var sikker rett under tvistemålsloven at dersom en sammenslutning var organisert som et selvstendig rettssubjekt, så hadde den også alminnelig partsevne.¹⁰⁸ Denne regelen er videreført i tvisteloven § 2-1 annet ledd.¹⁰⁹ De fire første strekpunktene i annet ledd er sentrale for vurderingen av hvorvidt en sammenslutning er organisert som et selvstendig rettssubjekt.¹¹⁰ Dersom det er tilfelle har sammenslutningen normalt alminnelig partsevne.¹¹¹

Dersom en sammenslutning mangler alminnelig partsevne, kan den ha relativ partsevne i den enkelte saken. I tvistelovens forarbeider er det uttalt at begrenset partsevne etter § 2-1 annet ledd må avgjøres etter en skjønnsmessig helhetsvurdering hvor også andre momenter enn de som fremgår av bestemmelsen kan være relevante.¹¹² Vurderingen knytter seg til om saken gjelder rettigheter eller plikter som tilkommer sammenslutningen som sådan, om sammenslutningen utpeker seg som det naturlige søksmålssubjekt i saken og om det har økonomisk eller praktisk betydning å få dom overfor sammenslutningen som sådan.¹¹³

Tvistelovens krav om at partene må ha partsevne er særlig begrunnet i to hovedhensyn - reglene om rettskraft og reglene om saksomkostninger. Dette er eksplisitt uttalt av Høyesterett i Rt. 2008 s. 1730, hvor førstvoterende dommer i Høyesterett, i avsnitt 33, uttalte at den bærende begrunnelse for partsevnekravet var å sikre «at det var klart hvem som kunne opptre for sammenslutningen i saken, hvem som var bundet av en dom, og hvilke midler dommen kunne fullbyrdes i». Hensynene kan oppsummeres under paraplybegrepet «identifikasjonsbehov»; man har behov for å identifisere hvilke parter det er som opptrer i

¹⁰⁷ NOU 2001:32 B s. 658 – 660 og Skoghøy (2017) s. 264 flg.

¹⁰⁸ Skoghøy (2017) s. 278 – 279.

¹⁰⁹ Se NOU 2001:32 B s. 656 og Skoghøy (2017) s. 269 flg.

¹¹⁰ Ørnulf Øyen, «Forholdet mellom partsevne og rettsevne – særlig om forholdet mellom partsevne etter tvisteloven § 2-1 (2) og rettsevne», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, nr.1 2015 s. 91 – 111 (s. 104 – 105) og Skoghøy (2017) s. 271.

¹¹¹ Skoghøy (2017) s. 271.

¹¹² Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 369.

¹¹³ Skoghøy (2017) s. 288 – 289, se også Rt. 2014 s. 1074 og HR-2016-2025-U.

saken, slik at det er klart hvem en dom i saken er bindende for, og hvem krav om saksomkostninger skal gjøres gjeldende overfor.¹¹⁴ Dessuten har det også vært uttalt at kravet til partsevne skal gjøre det lettere for retten og motparten å forholde seg til sammenslutningen.¹¹⁵

En dom er som hovedregel kun bindende for sakens parter.¹¹⁶ Det følger eksplisitt av tvisteloven § 19-15 første ledd om rettskraft. I en tvist mellom A og B om hvem som har eiendomsrett til gjenstand X, er det i utgangspunktet kun A og B som er rettslig bundet av avgjørelsen. Det blir dermed nødvendig å kunne slå fast med sikkerhet hvem partene er,¹¹⁷ se eksempelvis Rt. 2009 s. 372, der førstvoterende fremhevet at identifikasjonshensynet er et bærende hensyn bak kravet til partsevne. Spørsmål om hvem en avgjørelse er bindende for knytter seg til den materielle rettskraftens subjektive grenser, og dette har betydning i flere relasjoner, blant annet adgangen til å reise ny sak om samme krav.¹¹⁸ Når et rettskraftig avgjort krav skal tvangsfullbyrdes, kan det dessuten som hovedregel kun tvangsfullbyrdes av den som fikk medhold, *mot* den tapende part.¹¹⁹

Det andre hovedhensyn knytter seg til ansvaret for saksomkostnader.¹²⁰ Tvisteloven bygger på en hovedregel om at den part som vinner saken, har krav på å få sine saksomkostnader dekket av den tapende part.¹²¹ For løsere sammenslutninger kan det være tvilsomt om sammenslutningen i det hele tatt har midler til å dekke motpartens omkostninger ved et tap. I tvisteloven § 2-1 annet ledd fjerde strekpunkt er det derfor inntatt som et eget vurderingsmoment om sammenslutningen har egne midler. I lovforarbeidene er dette nevnt som et sentralt moment i vurderingen av partsevne.¹²² Høyesterett har imidlertid ikke latt det være avgjørende om sammenslutningen har egne midler. I avgjørelsen i HR-2017-1199-U ble det uttalt at det ikke var «avgjørende for partsevnen om [sammenslutningen] har tilstrekkelige midler til å dekke eventuelle saksomkostnader for en materiell prøving av saken».

¹¹⁴ Se også Eldjarn (2016) på s. 176.

¹¹⁵ Se Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 368 – 369 og Rt. 2010 s. 257, i avsnitt 4.

¹¹⁶ NOU 2001:32 A s. 395.

¹¹⁷ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 440.

¹¹⁸ Skoghøy (2017) s. 1111 flg.

¹¹⁹ Se lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven) §§ 4-6 og 4-7.

¹²⁰ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 369.

¹²¹ Jfr. tvisteloven § 20-2.

¹²² Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 369.

3.3 Hvilke subjekter og sammenslutninger kan utøve vanlig partshjelp?

Det fremgår av ordlyden i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav a at «partshjelp skal tillates for ... *den som* har reelt behov ...» (min kursivering). Ordlyden er vag, men tilsier at det for vanlig partshjelp ikke gjelder noen begrensninger i hvilke typer subjekter og sammenslutninger som etter sin art har adgang til å opptre. Det har imidlertid, som nevnt, vært tradisjon for å kreve at partshjelperen må ha partsevne. Spørsmålet er derfor om det er slik at det gjelder et generelt krav om partsevne for vanlige partshjelpere, og om det i tilfelle skal være en like streng vurdering av om partsevne foreligger for partshjelpere som for parter. Problemstillingen er kun aktuell når vanlig partshjelp erklæres av subjekter eller sammenslutninger som ikke er nevnt i tvisteloven § 2-1 første ledd, som hjemler alminnelig partsevne uten videre.

Bortsett fra at det i teori og rettspraksis har vært antatt at det gjelder et krav om partsevne for vanlige partshjelpere, er det få holdepunkter for å slå fast at det er og bør være slik. Det følger ikke et slikt krav av verken ordlyd eller forarbeider, og der det har vært lagt til grunn i rettspraksis og teori har man ikke gitt noen klar begrunnelse for det.¹²³ Jeg vil derfor se nærmere på om et krav om partsevne for vanlige partshjelpere kan la seg begrunne i hensynene bak ordningen med vanlig partshjelp, eller i hensynene bak tvistelovens krav om partsevne.

Som jeg har redegjort for i kapittel 3.2 er en del av begrunnelsen for kravet til partsevne å sørge for at de som er parter i en tvist blir bundet av en realitetsavgjørelse i saken. Dersom en part, som sådan, ikke kan ha rettigheter og plikter, vil det resultere i at en dom i saken ikke får rettskraftvirkninger overfor denne parten.¹²⁴ En vanlig partshjelper blir ikke bundet av en dom i saken,¹²⁵ og dette hensynet kan derfor ikke uten videre tas til inntekt for et krav om partsevne for vanlige partshjelpere. Men tvisteloven § 15-7 oppstiller likevel et krav om at partshjelperen må ha en rettsstilling som kan påvirkes av en dom i saken. Det kommer til uttrykk ved formuleringen om at vanlig partshjelp forutsetter at tredjeparten har et reelt behov begrunnet i *egen rettsstilling*.

¹²³ Uten begrunnelse i Rt 2010 s. 257, Schei m.fl. (2013) s. 524, Backer (2015) s. 372, Hov (2017) s. 304, Skoghøy (2017) s. 499 og Robberstad (2018) s. 230.

¹²⁴ Se for eksempel Rt. 2008 s. 1730 og Eldjarn (2016) s. 176.

¹²⁵ Se Rt. 2014 s. 6 (avs. 6), Skoghøy (2017) s. 502 og Robberstad (2018) s. 231.

Det er nettopp tredjeparts rettsstilling, og behovet en tredjepart har for å tre inn i en sak for å beskytte denne rettsstillingen, som er begrunnelsen for ordningen med vanlig partshjelp.¹²⁶ I utgangspunktet knytter formuleringen «egen rettsstilling» seg til hvilken tilknytning partshjelperen må ha, og tilknytningskravet skal behandles inngående i kapittel 4. Det skal likevel også trekkes frem i relasjon til spørsmålet om partsevne, fordi et krav om tilknytning mellom partshjelperens egen rettsstilling og tvistegjenstanden bygger på en forutsetning om at partshjelperen i det hele tatt har en rettsstilling som kan berøres av tvisten. En rettsstilling innebærer evnen til å være rettighets- eller pliktsubjekt i forhold til materielle rettsposisjoner.¹²⁷ Evnen til selv å være materielt berettiget eller forpliktet i ulike rettsforhold omtales ofte som rettsevne.¹²⁸ Dersom en sammenslutning er organisert som et selvstendig rettssubjekt, har den normalt alminnelig rettsevne. Hvis sammenslutningen kun har rettigheter og plikter i visse relasjoner, omtales det gjerne som begrenset rettsevne.¹²⁹

Øyen har vurdert sammenhengen mellom rettsevne og partsevne, og hans standpunkt kan sammenfattes i to konklusjoner: 1) at alminnelig rettsevne, altså rettssubjektivitet, som hovedregel bør være en forutsetning for alminnelig partsevne,¹³⁰ og 2) når en sammenslutning har *begrenset* rettsevne, altså at den mangler rettssubjektivitet, men at den likevel er materielt berettiget eller forpliktet i det enkelte rettsforhold, bør sammenslutningen kunne ha *begrenset* partsevne.¹³¹ Også Skoghøy og Woxholth viser til en sammenheng mellom løse sammenslutningers rettsevne og deres partsevne.¹³² Sammenhengen kan dermed beskrives som at en større eller mindre grad av rettsevne er et mer eller mindre tungtveiende argument for partsevne. Dersom et subjekt eller en sammenslutning har rettsevne, er det normalt tilstrekkelig til å oppfylle vilkårene for partsevne i § 2-1.¹³³

Det er hensiktsmessig å knytte vurderingen av om det foreligger et subjekt eller en sammenslutning som har adgang til å utøve vanlig partshjelp opp mot partsevnevurderingen i § 2-1. Dette skyldes særlig at det er et vilkår for vanlig partshjelp at partshjelperen har en egen rettsstilling, og fordi det er nær sammenheng mellom materiell rettsevne og prosessuell

¹²⁶ Se kapittel 2.3.

¹²⁷ Øyen (2015) s. 92.

¹²⁸ Skoghøy (2017) s. 267.

¹²⁹ Se Øyen (2015) s. 92 – 93 og Skoghøy (2017) s. 286.

¹³⁰ Øyen (2015) s. 96 – 99.

¹³¹ Øyen (2015) s. 106 – 108.

¹³² Geir Woxholth, *Foreningsrett – med samvirkeoven*, 3. utg., Gyldendal Norsk Forlag 2008 s. 158 og Skoghøy (2017) s. 267, 271 og 284 – 286.

¹³³ Se f.eks. NOU 2001:32 B s. 659, Øyen (2015) s. 98 – 99 og Skoghøy (2017) s. 270 – 271 og s. 289.

partsevne. Vurderingskriteriene i tvisteloven § 2-1 er utformet nettopp med sikte på å fange opp sammenslutninger og subjekter som har rettsevne, enten generelt eller i relasjon til det konkrete saksforholdet.¹³⁴ Momentene i § 2-1 annet ledd, eventuelt relativisert for å være bedre tilpasset § 15-7, gir en fleksibel norm som inneholder de nødvendige vurderingskriterier som bør tas i betraktning i vurderingen av om partshjelperen er av en slik karakter at han bør kunne opptre i saken.

Spørsmålet om sakskostnader er et ytterligere argument for at partsevne bør kreves ved vanlig partshjelp. Partshjelpere kan bli ansvarlige for sakskostnader i saken, og for motparten vil det kunne være vanskelig å inndrive sakskostnader fra en sammenslutning som ikke kan være søksmålssubjekt.¹³⁵ Sakskostnadene i en retts sak kan bli svært høye, og motpartens behov for avklaring knyttet til partshjelperens ansvar for sakskostnadene kan derfor tale for et krav om partsevne for vanlige partshjelpere. Hvorvidt en sammenslutning har egne midler er imidlertid ikke av avgjørende betydning for spørsmålet om begrenset partsevne, se for eksempel avsnitt 20 i avgjørelsen i HR-2017-1199-U.

Utgangspunktet må etter dette være at vanlige partshjelpere må ha partsevne. Det er imidlertid ikke åpenbart at terskelen bør være den samme for partshjelperen som for partene. Hensynene bak kravet til partsevne gjør seg som nevnt ikke gjeldende med full styrke i forhold til vanlige partshjelpere, og det kan tale for at terskelen for å ha partsevne bør relativiseres for vanlige partshjelpere.¹³⁶ Et vesentlig moment må være om partshjelperen som sådan kan få sine rettigheter eller plikter berørt av en avgjørelse i saken. Dette er i utgangspunktet en viktig del av vurderingen av begrenset partsevne etter tvisteloven § 2-1 annet ledd.¹³⁷ Momentet er dessuten også det sentrale elementet i begrunnelsen for at vanlig partshjelp tillates overhodet i norsk sivilprosess.¹³⁸ Derfor bør det være kjernen i vurderingen av om en sammenslutning skal tillates å utøve vanlig partshjelp. Det må ellers være mindre viktig om sammenslutningen har få medlemmer, begrenset med midler eller om den har eksistert i kort tid. Så lenge det påvises at en avgjørelse i saken kan få betydning for rettsstillingen til sammenslutningen som sådan, vil det langt på veg være tilstrekkelig til å realisere formålet med vanlig partshjelp, og da bør det heller ikke oppstilles ytterligere strenge krav for å kunne opptre.

¹³⁴ Skoghøy (2017) s. 271.

¹³⁵ Se Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 369.

¹³⁶ Se også Eldjarn (2016) s. 175 – 177, om relativisering i relasjon til tvisteloven § 15-8.

¹³⁷ Skoghøy (2017) s. 289.

¹³⁸ Jfr. kapittel 2.3.2.

3.4 Hvilke subjekter og sammenslutninger kan utøve representativ partshjelp?

3.4.1 Generelle bemerkninger om adgangen til representativ partshjelp

Av ordlyden i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b fremgår det at representativ partshjelp skal tillates for «foreninger og stiftelser, samt offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser ...» (min kursivering). I motsetning til hva som gjelder ved vanlig partshjelp, har lovgiver positivt angitt hvilke typer subjekter og sammenslutninger som har adgang til å utøve representativ partshjelp. Det er naturlig å tolke bestemmelsen slik at den uttømmende angir hvem som kan erklære representativ partshjelp, og det må således vurderes om den som erklærer partshjelp er en forening, en stiftelse eller et offentlig organ med oppgave å fremme særskilte interesser. For offentlige organers vedkommende, tilsier ordlyden at partshjelpadgangen er forbeholdt visse offentlige organer.

Tvistemålsutvalget vurderte om adgangen til representativ partshjelp burde være generell, slik at enhver med interesse i de rettsspørsmål som reises i en sak skulle ha muligheten til å utøve partshjelp. Utvalget fant imidlertid at dette ville føre for langt, og at adgangen til representativ partshjelp burde være forbeholdt organisasjoner, foreninger og offentlige organer.¹³⁹

Forarbeidene underbygger dermed at loven uttømmende angir hvilke subjekter og sammenslutninger som har adgang til å opptre etter § 15-7 første ledd bokstav b. Adgangen til representativ partshjelp skal altså være forbeholdt organisasjoner og organer som har til formål å fremme interesser på vegne av andre, i saker der disse interessene står på spill.

Stiftelser er rettslig regulert i en egen lov, stiftelsesloven¹⁴⁰, som inneholder en legaldefinisjon av stiftelser.¹⁴¹ Dessuten skal alle stiftelser være registrert i Stiftelsesregisteret,¹⁴² slik at det er mulig å sjekke om det foreligger en gyldig stiftelse. Dermed er det sjeldent problematisk å ta stilling til om det foreligger en stiftelse. Grensedragningen kan imidlertid bli vanskeligere ved foreninger og offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser. Det eksisterer i norsk rett ingen generell legaldefinisjon av disse. Foreninger og offentlige organer er vidt ulike typer av organisasjoner, og det er derfor nødvendig å vurdere dem hver for seg.

¹³⁹ NOU 2001:32 B s. 822.

¹⁴⁰ Lov 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser (stiftelsesloven).

¹⁴¹ Jfr. stiftelsesloven § 2.

¹⁴² Jfr. stiftelsesloven § 11.

3.4.2 Foreninger

Foreninger er en uensartet gruppe sammenslutninger hvor et fellesskap av personer går sammen om en økonomisk eller ikke-økonomisk virksomhet.¹⁴³ Det kan ikke oppstilles generelle krav til for eksempel antall medlemmer, eller til foretakets varighet i tid. Det avgrenses likevel mot svært løse sammenslutninger, som rene *ad hoc*-tiltak.¹⁴⁴ To sentrale kjennetegn ved foreningene er at de har medlemmer, og at medlemmene ikke eier sammenslutningens formue.¹⁴⁵ Ellers er det ikke klare kriterier for når en forening foreligger, og svaret må bero på en helhetsvurdering av den aktuelle sammenslutning. Woxholth oppstiller noen sentrale momenter som, i tillegg til de nevnte kjennetegn, er relevante. Blant disse er 1) om foreningen har en relativt fast struktur, herunder et styre som representerer den utad, 2) om foreningen har vedtekter, og 3) om foreningen har en mer eller mindre formalisert medlemsordning, herunder om det innbetales kontingent.¹⁴⁶

I Høyesteretts enedommeravgjørelse i Rt. 2012 s. 901 tok saksforberedende dommer stilling til om to Facebook-grupper kunne anses å være foreninger i relasjon til tvisteloven § 15-8 om *amicus curiae*. Retten la til grunn at foreningsbegrepet måtte være det samme i tvisteloven § 1-4 om representativt søksmål, § 15-7 om partshjelp og § 15-8 om skriftlige innlegg til belysning av allmenne interesser. Den konkrete vurdering kunne imidlertid være ulik etter bestemmelsene. Retten viste deretter til at vurderingen av om det foreligger en forening med søksmålsinteresse etter tvisteloven § 1-4, i utgangspunktet beror på momentene i § 2-1 om partsevne. Dermed måtte vurderingen av om Facebook-gruppene kunne inngi *amicus*innlegg bero på om de hadde partsevne, noe retten konkluderte med at de ikke hadde.

Kjennelsen i Rt. 2012 s. 1218 gjaldt om selskapet Norsk Vann BA kunne anses å være en forening i relasjon til § 15-7. Spørsmålet var om selskapsformen, andelslag med begrenset ansvar, var til hinder for å utøve representativ partshjelp. Ankeutvalget tiltrådte uttalelsen fra Rt. 2012 s. 901 om at foreningsbegrepet i §§ 1-4, 15-7 og 15-8 i utgangspunktet var det samme, men presiserte at det skulle mindre til for at det forelå en forening ved representativ partshjelp enn ved representative søksmål, blant annet fordi representative partshjelpere ikke har adgang til å påanke en dom i saken.¹⁴⁷ Retten la ikke avgjørende vekt på

¹⁴³ Woxholth (2008) s. 53 flg. og Skoghøy (2017) s. 269.

¹⁴⁴ Woxholth (2008) s. 51-52.

¹⁴⁵ Woxholth (2008) s. 55 og Skoghøy (2017) s. 269-270.

¹⁴⁶ Woxholth (2008) s. 53 flg.

¹⁴⁷ Rt. 2012 s. 1218 (avs. 34).

organisasjonsformen, men foretok heller en helhetsvurdering av om sammenslutningen kunne anses som en forening etter foreningsrettslige kriterier. I vurderingen ble momentene fra Woxholth over trukket inn, og ankeutvalget kom til at Norsk Vann måtte anses som en forening i relasjon til § 15-7. Dette bygget blant annet på at Norsk Vann var en ideell organisasjon, uten eiere og at medlemmene ikke hadde adgang til å disponere over selskapets midler. Avgjørelsen viser at formell organisasjonsform ikke er avgjørende for om man står overfor en forening i relasjon til bestemmelsen om representativ partshjelp.¹⁴⁸ Det sentrale må være om sammenslutningen etter en helhetsvurdering fremstår som en interesseorganisasjon som har til oppgave å ivareta interesser som berøres av den aktuelle saken.

Tvisteloven § 2-1 gir en hensiktsmessig hjemmel for å vurdere om en sammenslutning oppfyller visse minstekrav til organisering og struktur. Vurderingsmomentene i bestemmelsens annet ledd er utformet med sikte på å fange opp særlig foreninger, og også domstolene synes å ha tatt utgangspunkt i bestemmelsen ved tvilstilfeller om hvem som kan utøve representativ partshjelp, se for eksempel Høyesteretts ankeutvalgs avgjørelser i Rt. 2010 s. 257 og Rt. 2012 s. 901. Årsaken til at partsevne ikke var vurderingstema i Rt. 2012 s. 1218, var at samvirkeforetak uten videre har alminnelig partsevne etter § 2-1 første ledd, og spørsmålet var heller om det aktuelle foretaket kunne subsumeres under foreningsalternativet i § 15-7 første ledd bokstav b. Ut fra disse avgjørelsene kan det altså sluttet at utgangspunktet må være en vurdering av partsevne etter § 2-1, selv om det ikke er grunnlag for en like streng vurdering ved representativ partshjelp som ved representative søksmål.¹⁴⁹

Gode grunner taler altså, i tråd med disse avgjørelsene, for en relativisering av kravet til partsevne ved representativ partshjelp.¹⁵⁰ De hensyn som begrunner partsevnekravet gjør seg bare i begrenset grad gjeldende for representative partshjelpere, se kapittel 3.2. Når foreninger utøver representativ partshjelp, er det fordi de søker å ivareta interessene til en gruppe interessenter som foreningen har til formål å arbeide for. Skoghøy har fremhevet at det sentrale da må være om foreningen fremstår som en representant for disse interessene, og ikke hvilken organisasjonsform som foreligger.¹⁵¹ Det følger av den representative partshjelperens funksjon at det må være av underordnet betydning om partshjelperen har en fast struktur, en

¹⁴⁸ Se også Skoghøy (2017) s. 504.

¹⁴⁹ Se f.eks. Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 156, hvor det er eksplisitt uttalt at spørsmålet om hvorvidt en forening kan reise søksmål etter § 1-4, må bero på partsevnevurderingen i § 2-1.

¹⁵⁰ Se også Eldjarn (2016) om relativisering av foreningsbegrepet på s. 177 – 178.

¹⁵¹ Skoghøy (2017) s. 504, se også Eldjarn (2016) s. 176 flg.

viss organisasjonsform, eller om foreningen har avsatte midler, selv om at disse momentene må ha en viss betydning. Det sentrale må være om foreningen fremstår som en representativ interesseorganisasjon for de mer allmenne interesser som saken reiser. I så måte må foreningens vedtekter, eller andre grunnlag som viser et uttalt formål, som et utgangspunkt kartlegges.

Dersom foreningen må anses å være en interesseorganisasjon for interesser som saken berører, bør altså terskelen for å tillate partshjelp være lav. Det gjelder i alle fall med hensyn til krav om partsevne og organisasjonsform. Partshjelperen er ikke omfattet av dommens rettskraftvirkninger, og deres prosessuelle rettigheter er begrenset.¹⁵² I denne retning trekker også formålet bak representativ partshjelp; det er hensynet til interessentene som foreningen arbeider for å ivareta som begrunner denne typen partshjelp. Dersom en forening nektes å utøve representativ partshjelp, går det først og fremst ut over foreningens målgruppe, og ikke foreningen som sådan. Det innebærer at man ikke bør oppstille en like høy terskel for å tillate representativ partshjelp som ved representative søksmål etter tvisteloven § 1-4, hvor foreningen som sådan blir bundet av dommens rettskraft.

3.4.3 Offentlige organer

Offentlige organer utgjør heller ingen homogen gruppe av enheter som kan undergis en generell definisjon. Et utgangspunkt må det være at det er tale om en organisatorisk enhet som inngår som en del av det statlige eller kommunale myndighetsapparatet.¹⁵³ I relasjon til tvisteloven § 15-7 er det for offentlige organer inntatt en særlig begrensning i hvilke offentlige organer som etter loven har adgang til å utøve representativ partshjelp; offentlige organer som skal «fremme særskilte interesser». Etter ordlyden tilfaller altså partshjelpadgangen ikke ethvert offentlig organ. Det er også eksplisitt forutsatt i tvistelovens forarbeider at adgangen til representativ partshjelp er forbeholdt visse organer.¹⁵⁴

Avgrensningen mot offentlige organer som ikke skal kunne utøve representativ partshjelp var en utfordring som både tvistemålsutvalget og departementet var oppmerksomme på når tvisteloven ble utformet. Det ble av utvalget fremhevet at det ville føre for langt å tillate ethvert offentlig organ å opptre som representativ partshjelper i alle saker de kunne tenkes å

¹⁵² Jfr. tvisteloven § 15-7 fjerde ledd.

¹⁵³ Torstein Eckhoff & Eivind Smith, *Forvaltningsrett*, 10. utg., Universitetsforlaget 2014 s. 28.

¹⁵⁴ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420.

ha prejudikatsinteresse i.¹⁵⁵ Derfor ble det inntatt en begrensning om at denne adgangen var forbeholdt offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser. Denne begrensningen skulle innebære en snever avgrensning som, etter utvalgets syn, kunne by på utfordringer med hensyn til avgrensning i konkrete tilfeller.¹⁵⁶ Tvistemålsutvalget uttalte at bestemmelsen tar sikte på «organer med oppgave å påse at visse særlige interesser ivaretas og ikke urimelig blir skadelidende eller settes til side ved kollisjon med andre interesser». Forbrukerrådet og Likestillings- og diskrimineringsombudet ble nevnt som eksempler på slike organer.¹⁵⁷ Det vedkommende organets ansvarsområde må således være et sentralt vurderingskriterium.¹⁵⁸

Avgrensningen mot offentlige organer uten adgang til å utøve representativ partshjelp kan illustreres med Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse i Rt. 2012 s. 603. I saken hadde husdyreiere gått til sak mot staten om erstatning for rovviltskade, og Elverum kommune erklærte partshjelp til støtte for husdyreierne. Retten la vekt på de ovenfornevnte uttalelsene i forarbeidene, og fant at kommuner ikke inngikk i kategorien offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser. Blant annet ble det vektlagt at kommuner ikke har til oppgave å fremme særlige interesser, og at sakstilfellet ikke lå innenfor kommunens formål.

I en tolkningsuttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling ble Likestillings- og diskrimineringsombudets («LBO») adgang til representativ partshjelp vurdert, herunder om ombudet var å anse som et offentlig organ med oppgave å fremme særskilte interesser.¹⁵⁹ Lovavdelingen slo fast at terskelen måtte være lavere for å tillate et organ å utøve representativ partshjelp etter § 15-7, enn å anlegge representative søksmål etter § 1-4.¹⁶⁰ Om LBOs adgang til å utøve partshjelp, vektla lovavdelingen at ombudet i lov var tillagt særlige oppgaver knyttet til å fremme reell likestilling og likebehandling. Utgangspunktet må altså være en tolkning av organets konstitusjonelle grunnlag, som lov eller vedtekter, for å slå fast om formålet helt eller delvis er å fremme et sett av interesser.¹⁶¹ For øvrig viste lovavdelingen til de ovenfornevnte uttalelsene i forarbeidene. Det sentrale var om organet mer generelt skulle ivareta bestemte interesser, og om det måtte antas å ha særskilt innsikt på sitt område. I

¹⁵⁵ NOU 2001:32 B s. 822.

¹⁵⁶ NOU 2001:32 B s. 822.

¹⁵⁷ NOU 2001:32 B s. 822.

¹⁵⁸ Se til sammenligning også Eldjarn (2016) s. 181.

¹⁵⁹ Lovavdelingens tolkningsuttalelse av 12. april 2007, ref. 2005/07667 ES KOT/mk.

¹⁶⁰ Lovavdelingen (2007) s. 3.

¹⁶¹ Se for eksempel Rt. 2000 s. 2096, på s. 2098.

det enkelte tilfelle må vurderingen altså bero på om organet fremstår som en bærer av bestemte interesser som det skal ivareta, om det er en representant for de berørte interessentene, og om det er tillagt særlige oppgaver for å fremme disse interessene.¹⁶²

Lovavdelingen tok videre stilling til om det kreves partsevne for offentlige organer som utøver representativ partshjelp, og uttalte at spørsmålet «stiller seg noe annerledes for offentlige organer som opptrer som partshjelpere». Det ble uttalt at «det for disse ikke skal foretas en særskilt vurdering i forhold til regelen om partsevne etter § 2-1». Hov har påpekt at Forbrukerrådet, som omtales som part og partshjelper i en rekke saker,¹⁶³ ikke har partsevne, og at den korrekte angivelse er «staten v/ Barne- og likestillingsdepartementet v/ Forbrukerrådet».¹⁶⁴ Hovs forutsetning synes å være at staten reelt sett er part, og at det bare skyldes en tankeløshet at man ikke bruker riktig partsangivelse. Jeg oppfatter imidlertid at partsangivelsen normalt er riktig i det overveiende flertall av saker for domstolene,¹⁶⁵ og at retten derfor anser Forbrukerrådet som partshjelper når det konsekvent betegnes som sådan, uten henvisning til staten med videre.

Partshjelp utøves undertiden av offentlige organer uten henvisning til staten. Det er et generelt rettslig utgangspunkt i tvisteloven at offentlige organer ikke har selvstendig partsevne, og at de derfor i søksmål støtter seg på statens, eventuelt den aktuelle kommunes, partsevne etter § 2-1 første ledd bokstav b.¹⁶⁶ Momentene i § 2-1 annet ledd er i utgangspunktet laget med sikte på foreninger, og de passer generelt sett dårlig på offentlige organer.¹⁶⁷ Etter mitt syn har lovavdelingens standpunkt til denne problemstillingen gode grunner for seg. Det ville være lite hensiktsmessig om man skulle forsøke å vurdere offentlige organers partsevne etter tvisteloven § 2-1. Det skulle heller ikke være nødvendig å utlede partsevne fra staten eller vedkommende kommune. Representativ partshjelp handler om å tre inn i saken for å fremme og beskytte andre sine interesser, og det er lite som tilsier at partsevne bør kreves. Man må kunne forutsette at vedkommende organ dekker eventuelle saksomkostninger som de pådrar seg.

¹⁶² Se også Eldjarn (2016) s. 181.

¹⁶³ Partshjelp i HR-2018-1369-U, HR-2012-1964-U, HR-2010-1888-U, HR-2012-968-U, part i Rt. 2000 s. 2096, LB-2013-171660, RG-2013-1017.

¹⁶⁴ Hov (2017) s. 304 – 305, se også side 70.

¹⁶⁵ Eksempler på korrekt partsangivelse i HR-2009-318-U, Rt. 2012 s. 603 og LG-2016-179-1.

¹⁶⁶ Se Skoghøy (2017) s. 265 – 267 og Hov (2017) s. 70 – 71.

¹⁶⁷ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 368 – 369.

4 Hvilke krav stilles til partshjelperens sakstilknytning?

4.1 Tvistelovens tilknytningskrav

Tvisteloven § 15-7 første ledd oppstiller krav til tilknytning for at noen skal kunne tre inn som vanlig eller representativ partshjelper. Disse kravene gjelder partshjelperens forhold til saken, og til sakens parter.¹⁶⁸ Tilknytningskravene er utformet på en måte som kan minne om kravene som gjelder for partene ved saksanlegg.¹⁶⁹ Robberstad beskriver tilknytningskravene for partshjelpere i § 15-7 første ledd a og b som «symmetriske» med tilknytningskravene for parter i §§ 1-3 annet ledd og 1-4.¹⁷⁰ For parter er det vanlig å benytte begrepene aktiv og passiv tilknytning om tilknytningskravene for henholdsvis saksøker og saksøkte. For partshjelpere er det kun spørsmål om hvilken tilknytning partshjelperen selv må ha. En sammenligning av tilknytningskravene for parter og partshjelpere, må derfor ta utgangspunkt i tvistelovens krav til aktiv partstilknytning.

Tvisteloven §§ 1-3 og 1-4 regulerer hvilken tilknytning partene må ha til tvistegjenstanden. I søksmål om privatrettslige forhold er den klare hovedregel i § 1-3 annet ledd at søksmålet må gjelde saksøkerens rettigheter og plikter i forhold til den saksøkte.¹⁷¹ Essensen i tvistelovens krav om tilknytning er altså at det utgangspunktet kreves at søksmålet får betydning for *saksøkerens* rettigheter og plikter,¹⁷² i forhold til *saksøktes* rettigheter og plikter,¹⁷³ slik at deres innbyrdes rettighets- og pliktforhold vedrørende tvistegjenstanden blir berørt av sakens avgjørelse.¹⁷⁴ I offentligrettslige forhold er spørsmålet om saksøkeren er berørt av myndighetsutøvelsen på en slik måte at det er naturlig at «vedkommende opptrer som saksøker og gjør gjeldende krav fundert på hensyn som ivaretas av den aktuelle forvaltningsbestemmelse»¹⁷⁵. Mest tydelig er det i tilfeller der det treffes et forvaltningsrettslig vedtak som direkte retter seg mot parten. Felles ved både privatrettslige og offentligrettslige søksmål etter § 1-3, er at begge som hovedregel krever at saksøkerens egen rettsstilling påvirkes av sakens realitetsavgjørelse.

¹⁶⁸ Skoghøy (2017) s. 503.

¹⁶⁹ Sml. tvisteloven §§ 1-3 til 1-5.

¹⁷⁰ Robberstad (2018) s. 230 og 231.

¹⁷¹ Se f.eks. NOU 2001:32 A s. 187 og Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 365 – 366.

¹⁷² Backer (2015) s. 229.

¹⁷³ Backer (2015) s. 242.

¹⁷⁴ Skoghøy (2017) s. 442-444.

¹⁷⁵ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 366.

Adgangen til representative søksmål etter tvisteloven § 1-4 innebærer en utvidelse av tilknytningskravet i § 1-3 annet ledd, ved at den gir visse foreninger, stiftelser og offentlige organer en adgang til å reise søksmål på vegne av andres rettigheter og plikter.¹⁷⁶ Utvidelsen ligger altså i det at søksmål etter § 1-4 kan anlegges i en representativ kapasitet.

Bestemmelsen tar sikte på tilfeller der søksmålet gjelder rettigheter og plikter som ikke tilkommer organisasjonen som sådan, og det er derfor ikke et krav om begrunnelse i saksøkerens egen rettsstilling.¹⁷⁷ Tilknytningskravet i tvisteloven § 1-4 er formulert tilnærmet helt identisk med tilknytningskravet for representative partshjelpere, og ordlyden i tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b inneholder også en henvisning til § 1-4.

Symmetribetraktningen på tilknytningskravene for partshjelpere og parter kommer altså til uttrykk i hvilken type tilknytning bestemmelsene krever, og i formålene som begrunner dem. Representativ partshjelp og representative søksmål har til felles at de utøves av interessebærere på vegne av en krets av interessenter. Den tilknytning som kreves i slike tilfeller, handler derfor om representativitet. Vanlige partshjelpere og «vanlige» saksøkere søker begge å ivareta sin egen rettsstilling, og dermed krever loven en annen tilknytning i slike tilfeller; her er det nødvendig å påvise at saken får rettslig betydning for partshjelperen.

4.2 Hvilket tilknytningskrav gjelder for vanlig partshjelp?

4.2.1 Generelt om tilknytningskravet for vanlige partshjelpere

For vanlig partshjelp oppstiller tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav a et krav om at partshjelperen må ha et «reelt behov begrunnet i egen rettsstilling for at den ene parten vinner». Det er vanlig å se dette som tre kumulative vilkår for vanlig partshjelp – at partshjelperen (1) må ha et reelt behov for å utøve partshjelp, at (2) behovet er begrunnet i partshjelperens rettsstilling, og (3) at det må være domsresultatet som sådan som kan påvirke rettsstillingen.¹⁷⁸ Vilkårene innebærer at den som erklærer partshjelp må godtgjøre at hans rettsstilling kan bli positivt eller negativt berørt av realitetsavgjørelsen i saken, avhengig av hvilken part som vinner søksmålet. På grunn av den nære sammenhengen mellom disse vilkårene, bør man etter mitt syn ikke gå for langt i å behandle dem som selvstendige betingelser – det må foretas en helhetsvurdering av partshjelperens tilknytning, og i den

¹⁷⁶ NOU 2001:32 B s. 652 – 653.

¹⁷⁷ NOU 2001:32 B s. 652.

¹⁷⁸ Se f.eks. Skoghøy (2017) s. 503.

forbindelse må det være nødvendige kriterier at behovet er reelt, rettslig og knyttet til domsresultatet.

Det har vært akseptert at to beslektede, skjønt noe ulike, former for tilknytning har gitt grunnlag for vanlig partshjelp.¹⁷⁹ For det første har vanlig partshjelp blitt tillatt der domsresultatet på en mer eller mindre direkte måte påvirker tredjepartens rettigheter og plikter, for eksempel der tredjeparten kan bli holdt erstatningsrettslig ansvarlig overfor sin rettssuksessor som er saksøkt av en eierpretendent i et vindikasjonssøksmål.¹⁸⁰ For det andre har vanlig partshjelp blitt tillatt der partshjelperens rettsstilling er avledet av partens, for eksempel der tredjeparten har en leierett i en eiendom som en av partene eier, og som det oppstår tvist om eiendomsretten til.¹⁸¹ Den vanlige partshjelpens funksjon er, som nevnt i kapittel 2.3.2, nettopp å sikre berørte tredjeparter en mulighet til å ivareta sin egeninteresse i slike tilfeller. Fordi en tredjeparts rettsstilling kan bli berørt både av et domsresultat som sådan, og av at tredjeparten utleder sin rett fra en part hvis rett kan bortfalle, tillates begge disse tilknytningsformene som grunnlag for vanlig partshjelp.¹⁸²

Tilknytningskravet ved vanlig partshjelp minner på mange måter om søksmålsbetingelsene i tvisteloven § 1-3. For eksempel krever begge «reelt behov», og i begge tilfeller er det et krav om at en avgjørelse i saken vil få rettslige konsekvenser for parten og partshjelperen.¹⁸³ Likevel må det være klart at tilknytningskravet for vanlige partshjelpere ikke kan praktiseres veldig strengt.¹⁸⁴ Partshjelpen skal kunne være et alternativ til subjektiv kumulasjon, men også kunne bidra til å la tredjeparter ivareta sine egeninteresser i sakstilfeller der de ikke har adgang til å tre inn som part. Tilknytningsvurderingen for partshjelpere må også et stykke på veg være kvalitativt ulik den som gjelder for parter i § 1-3.¹⁸⁵ En vanlig partshjelper er noe annet enn en part, og det følger både av begrunnelsen for at vanlig partshjelp tillates og av partshjelperens natur at vurderingene må være noe ulike.

Tilknytningskravet for vanlig partshjelp kan oppsummeres som at partshjelperen må godtgjøre at hans rettigheter eller plikter, på grunn av partshjelperens rettslige forhold til en

¹⁷⁹ Se Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420 (under «Til § 15-7 Partshjelp», i tredje avsnitt).

¹⁸⁰ Se til illustrasjon saksforholdet i LB-2000-2640.

¹⁸¹ Se til illustrasjon saksforholdet i Rt. 1953 s. 1031.

¹⁸² Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420 og f.eks. Rt. 2009 s. 1535 (avs. 4).

¹⁸³ Sml. Schei m.fl. (2013) s. 31 flg.

¹⁸⁴ Rt. 2014 s. 6 (avs. 6).

¹⁸⁵ Skoghøy (2017) s. 502 – 503.

part, faktisk eller direkte kan bli påvirket av domsresultatet i saken.¹⁸⁶ I utgangspunktet harmonerer det godt med den vanlige partshjelpens formål; partshjelpinstituttet skal gi en sikkerhetsventil for tredjeparter som i utgangspunktet er uvedkomne i saken, dersom deres rettsstilling kan bli berørt.

4.2.2 Reelt behov

Kravet om at partshjelperen må ha et reelt behov for å tre inn i saken bør ses i sammenheng med aktualitetskravet som gjelder for saksøkere i tvisteloven § 1-3 annet ledd, som også bruker uttrykket «reelt behov». Aktualitetskravet for parter gjelder søksmålssituasjonen; situasjonen må ha tilspisset seg mellom partene på en måte som nødvendiggjør søksmål. For eksempel blir et krav mer aktuelt idet saksøkte bestrider det.¹⁸⁷ Samtidig bør man ikke trekke denne parallellen for langt ved partshjelp, fordi en ren analogisering av aktualitetskravet ikke passer i vurderingen av om vanlig partshjelp skal tillates.¹⁸⁸ Den vanlige partshjelperen tillates å opptre fordi han har et behov for å beskytte sin egen rettsstilling. Dette behovet blir aktuelt idet det oppstår en tvist mellom to parter som kan resultere i at partshjelperens rettsstilling forringes.¹⁸⁹

Det er tilstrekkelig at avgjørelsen er *egnet* til å påvirke partshjelperens rettsstilling. For den vanlige partshjelper er spørsmålet da om en avgjørelse i sak mellom to parter potensielt kan påvirke partshjelperens rettsstilling, slik at han på den måten har et reelt behov for å tre inn.¹⁹⁰ Dersom saken ikke har et slikt potensial, vil det ikke foreligge et beskyttelsesverdig behov for å tre inn i saken. Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2016-179-1 kan tjene til illustrasjon. Saken gjaldt gyldigheten av et konsesjonsvedtak, og staten v/ Olje- og energidepartementet fikk utøve vanlig partshjelp til støtte for Statnett SF begrunnet i at det kunne utløse plikt for staten om å treffe et nytt konsesjonsvedtak dersom Statnett tapte saken.

I avgjørelsen i HR-2011-894-U ble resultatet at vilkårene for vanlig partshjelp ikke var oppfylt. Saksforholdet gjaldt gyldigheten av avtalefestet løsningsrett til en landbrukseiendom som bestod i sameie mellom to tidligere ektefeller. Den ene ektefellens særkullsbarn erklærte vanlig partshjelp med den begrunnelse at dersom ektefellen vant frem med sitt krav, så ville særkullsbarnet syv år senere få odelsrett til den omstridte eiendommen. Dette var, ifølge

¹⁸⁶ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420 og Skoghøy (2017) s. 501

¹⁸⁷ Se Schei m.fl. (2013) s. 45 flg., Backer (2015) s. 230 og Skoghøy (2017) s. 425 flg.

¹⁸⁸ Skoghøy (2017) s. 502 påpeker at situasjonene som bestemmelsene regulerer er vesensforskjellige.

¹⁸⁹ Skoghøy (2017) s. 503.

¹⁹⁰ Denne forståelsen synes å være lagt til grunn av Høyesteretts ankeutvalg i f.eks. Rt. 2014 s. 6.

Høyesteretts ankeutvalg, ikke tilstrekkelig til å kunne utøve vanlig partshjelp. Avgjørelsen innebærer etter mitt syn en for streng praktisering av vilkårene for vanlig partshjelp. Sakens realitetsavgjørelse hadde i dette tilfellet en direkte betydning for om partshjelperen hadde en odelsrett. Sakens avgjørelse fikk således direkte betydning for partshjelperens rettsstilling. Selv om odelsretten først kunne realiseres flere år senere, var partshjelperens eneste mulighet til å sikre sin rett å opptre i saken; det forelå et reelt behov. Det er nettopp muligheten til å sikre en rett eller å avverge en forpliktelse som begrunner at vanlig partshjelp tillates, og det er da vanskelig å se at vilkårene ikke var oppfylt i dette tilfellet.

4.2.3 Egen rettsstilling

Vilkåret om at partshjelperens behov må være begrunnet i egen rettsstilling knytter seg til hvilke typer interesser den vanlige partshjelperen kan opptre for å beskytte. Formålet bak vanlig partshjelp er, som nevnt, tredjeparters behov for å beskytte rettigheter eller plikter der de kan bli berørt av en avgjørelse de selv ikke er part i. Når loven krever at den vanlige partshjelperens behov må være begrunnet i hans rettsstilling, innebærer det at man ikke anerkjenner enhver form for interesse i et saksforhold som grunnlag for å utøve vanlig partshjelp. Vanlig partshjelp må begrunnes i at en dom i saken må få betydning for partshjelperens *rettigheter* eller *plikter*. For det første innebærer det at det ikke er tilstrekkelig at tredjeparten har rene faktiske interesser i saksutfallet. For eksempel vil en kreditors interesse i at hans debitor vinner en erstatningssak ikke være tilstrekkelig, når interessen knytter seg til debitorens likviditet.¹⁹¹ For det andre må det være partshjelperens egne rettigheter eller plikter som står på spill; man tillater ikke vanlig partshjelp på vegne av andre.

Selv om behovet må begrunnes i egen rettsstilling, kreves det ikke at partshjelperen blir bundet av dommens rettskraftvirkning.¹⁹² Som påpekt av bl.a. Skoghøy, er avgjørelsen i Rt. 2008 s. 574 feil på dette punkt. Manglende rettskraftvirkninger for partshjelperen ser ut til å være et anført *ratio decidendi* for at partshjelp ble nektet.¹⁹³ Det er tilstrekkelig at partshjelperens rettigheter eller plikter faktisk kan bli berørt av en avgjørelse i saken.¹⁹⁴ I det ligger at sakens avgjørelse ikke direkte må regulere partshjelperens rettsstilling – det er nok at

¹⁹¹ Se Alten (1954) s. 101 og Schei m.fl. (2013) s. 524

¹⁹² Hov (2017) s. 306 og Skoghøy (2017) s. 502.

¹⁹³ Avgjørelsens avs. 15, se også Skoghøy (2017) s. 502, i fotnote 109. Se også Robberstad (2018) s. 230 – 231.

¹⁹⁴ Skoghøy (2017) s. 502.

den blir påvirket som en konsekvens av at parten det opptres til støtte for får endret sin rett.¹⁹⁵ Dersom det skulle kreves at partshjelperen ble bundet av dommen etter for eksempel reglene om avledet subjektiv rettskraft, ville partshjelpinstituttet ha mistet mye av sin verdi, fordi tredjeparten da like godt kunne ha trådt inn som part.¹⁹⁶

I avgjørelsen i Rt. 2014 s. 6 kan det se ut til at Høyesteretts ankeutvalg forlot kravet om at partshjelperens behov må være begrunnet i egen rettsstilling. Avgjørelsen, som har vært kritisert av blant andre Robberstad,¹⁹⁷ må etter mitt syn bero på en feil. Spørsmålet i saken var om en ansatt kunne opptre til støtte for sin arbeidsgiver, som var saksøkt på grunnlag av usaklig forbigåelse av en annen søker til partshjelperens stilling. Ankeutvalget tillot her partshjelp fordi utfallet i saken ville kunne få faktisk betydning for hvordan partshjelperen ville bli vurdert dersom hun senere søkte på en annen stilling. Ankeutvalgets uttalelser innebærer en vesentlig modifikasjon av tilknytningskravet for vanlig partshjelp som harmonerer dårlig med formålet bak slik partshjelp, og også med tvistelovens system for øvrig. Vanlig partshjelp er en sikkerhetsventil som skal la tredjeparter som kan bli negativt berørt av en dom mellom andre få tre inn for å sikre en rettighet eller avverge en forpliktelse.¹⁹⁸ Det er ikke ment å skulle gi en vid adgang for enhver som har interesser i et saksforhold til å blande seg inn i saken.

4.2.4 Domsresultatet

Det siste tilknytningskriteriet for vanlig partshjelp er at partshjelperens behov må knytte seg til at den ene parten vinner. Dette innebærer at det er domsresultatet som sådan som må utløse rettsvirkninger for partshjelperen, og ikke dommens begrunnelse.¹⁹⁹ Det vil ikke være tilstrekkelig om partshjelperens interesse gjelder bevisførselen i saken, eller prejudisielle spørsmål som saken reiser.²⁰⁰ Det må imidlertid være tilstrekkelig at partshjelperens interesse knytter seg til avgjørelsen av et enkelt krav i sak som reiser flere krav, se for eksempel avsnitt 21 i HR-2019-79-U. Kriteriet kan derfor leses som at behovet må knytte seg til at den ene parten vinner frem med det eller de krav som begrunner partshjelpen.

¹⁹⁵ Se til illustrasjon LB-2011-154127. Her fant retten, under noe tvil, at en som bodde hos saksøkeren kunne opptre som vanlig partshjelper i sak om hvorvidt tvangssalg av saksøkers bolig skulle stadfestes. Dersom tvangssalget ble gjennomført, ville dommen rent faktisk påvirke partshjelperens boret.

¹⁹⁶ Hov (2017) s. 306.

¹⁹⁷ Anne Robberstad, «Viljen til å skape lov og grunnlov», *Lov og Rett*, nr. 1 2016 s. 49 – 64 (s. 51 – 52).

¹⁹⁸ Se kapittel 2.3.2.

¹⁹⁹ NOU 2001:32 B s. 822.

²⁰⁰ Se Hov (2017) s. 305 – 306.

En ren prejudikatsinteresse i sakens spørsmål er ikke tilstrekkelig.²⁰¹ Saken i Rt. 2009 s. 702 kan tjene til illustrasjon. Her fant Høyesteretts ankeutvalg at det ikke var tilstrekkelig for vanlig partshjelp at partshjelperen hadde interesse i hvordan saken ble løst, fordi partshjelperen var part i en tilsvarende sak. Det er altså ikke tilstrekkelig for vanlig partshjelp at tredjeparten har interesse i å se hvordan domstolene løser et spørsmål som er, eller kan bli, aktuelt i en sak der tredjeparten selv er part.

Et annet eksempel er saksforholdet i Rt. 2008 s. 574. Spørsmålet i saken var om en leilighetskjøper hadde krav på dagmulkt fra entreprenøren på grunnlag av forsinket overtakelse. Fire øvrige kjøpere erklærte partshjelp til støtte for saksøkeren, fordi de hadde inngått identiske kjøpsavtaler, og fordi deres sak var satt i bero i påvente av en avgjørelse i den første saken. Høyesteretts ankeutvalg nektet partshjelp fordi partshjelperne kun hadde prejudikatsinteresse i saksforholdet.²⁰² Dersom partshjelperne hadde inngått en avtale med entreprenøren om at resultatet i den første saken også ville bli lagt til grunn overfor dem, ville det nok ha vært tilstrekkelig til å begrunne partshjelp. I fravær av en slik avtale var partshjelpernes interesse i saken begrenset til å se hvordan retten løste den første saken.

4.3 Hvilket tilknytningskrav gjelder for representativ partshjelp?

4.3.1 Generelt om tilknytningskravet for representative partshjelpere

Ved representativ partshjelp er det behovet for å ivareta interesser på vegne av andre, og ikke tredjepartens egne behov, som begrunner inntreden. Dette gjelder typisk i tilfeller der en sak reiser prinsipielle spørsmål som det er av betydning for interesseorganisasjonens eller det offentlige organs målgruppe å få avklart. Dette omtales som at interesseorganisasjonen eller organet har en prejudikatsinteresse i saken.²⁰³ I tillegg til at representativ partshjelp kan tillates på grunn av prejudikatsinteresse, er det også antatt at denne typen partshjelp kan utøves i saker der domsresultatet kan berøre foreningens formål eller det offentlige organets særskilte interesser.²⁰⁴ Det kan for eksempel tenkes aktuelt i søksmål om gyldigheten av en forskrift som styrker eller griper inn i de interesser som foreningen eller organet skal ivareta.

²⁰¹ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420, se også f.eks. Skoghøy (2017) s. 500.

²⁰² Avgjørelsen er også omtalt i kapittel 4.2.3, hvor det påpekes at avgjørelsen inneholder feil. Her bruker jeg imidlertid kun avgjørelsen til å illustrere prejudikatsinteresse.

²⁰³ Se f.eks. Rt. 2000 s. 322, på s. 322.

²⁰⁴ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420.

Prejudikatsinteressen handler først og fremst om egenskaper ved saken som sådan, og det kunne derfor ha vært omtalt som et selvstendig vilkår for representativ partshjelp. Jeg vil likevel behandle det sammen med tilknytningskravet, fordi tilknytningskravet for representative partshjelpere henger nært sammen med hvilke spørsmål saken reiser.

For representative partshjelpere krever tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b at partshjelpen må utøves «i sak som ligger innenfor [partshjelperens] formål og naturlige virkeområde etter § 1-4». Dette innebærer at tilknytningskravet ved representativ partshjelp gjelder forholdet mellom hva partshjelperens oppgave er, og hva saken går ut på. Spørsmålet må være om den representative partshjelperen er en bærer av de interesser saken reiser, og om partshjelperen fremstår som en naturlig representant for disse interessene i den konkrete saken.²⁰⁵

Tilknytningskravet for representative partshjelpere er utformet på samme måte som § 1-4, som regulerer aktiv sakstilknytning i representative søksmål. Ordlyden i § 15-7 første ledd bokstav b henviser dessuten til § 1-4, og det taler for at bestemmelsene skal forstås på samme måte når det gjelder hvilken tilknytning som kreves. Dette er også uttalt i Høyesteretts avgjørelser i Rt. 2012 s. 901 og Rt. 2012 s. 1218, men i begge saker presiseres det at vurderingen ikke nødvendigvis er den samme.²⁰⁶

4.3.2 Innenfor partshjelperens naturlige formål og virkeområde etter § 1-4

Kravet om at den representative partshjelpen kun kan utøves i saker som ligger innenfor partshjelperens naturlige formål og virkeområde etter § 1-4, gjelder tilknytningen mellom det interessefelt som foreningen eller det offentlige organet jobber med på den ene side, og de prinsipielt interessante spørsmål som saken reiser på den annen. Dette er essensen i tilknytningskravet for representative partshjelpere; det kreves for eksempel ikke at partshjelperen har noen nærmere tilknytning til sakens parter, eller til den konkrete tvistegjenstand. Sentralt er det at saken berører det kollektiv av interessenter som partshjelperen etter sitt formål skal arbeide for.²⁰⁷

Tilknytningskravet innebærer at det ikke er tilstrekkelig at saken reiser prinsipielle spørsmål. Det er heller ikke tilstrekkelig at den som erklærer representativ partshjelp har karakter av

²⁰⁵ NOU 2001:32 B s. 822 og Skoghøy (2017) s. 504.

²⁰⁶ Høyesterett uttalte i begge saker at både foreningsbegrepet (kapittel 3) og tilknytningskravet (kapittel 4) skulle forstås likt i utgangspunktet, men at den konkrete vurdering kunne bli annerledes.

²⁰⁷ Dette følger av at det er prejudikatsinteressen som er styrende, og at partshjelpen tillates uavhengig av interessen i domsutfallet, jfr. Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420.

interesseorganisasjon. For at representativ partshjelp skal kunne utøves, må det være en mer eller mindre klar sammenheng mellom de prinsipielle spørsmål som saken reiser og de interesser som partshjelperen vanligvis har til oppgave å fremme.

Ordlydens henvisning til § 1-4 om representative søksmål må forstås som at vurderingen av tilknytning er lik i de to bestemmelsene.²⁰⁸ Likevel kan det neppe gjelde like strenge krav ved representativ partshjelp som ved representative søksmål.²⁰⁹ Det er rimelig at det kreves en sterkere tilknytning for å kunne anlegge søksmål; når en sammenslutning reiser representativt søksmål, er det i seg selv en handling som rammer motparten i mye større grad enn når en sammenslutning erklærer representativ partshjelp i et allerede verserende søksmål. Representative partshjelpere har atskillige skranker i sine prosessuelle rettigheter,²¹⁰ slik at det ikke er fullt så betenkelig å tillate at sammenslutningen trer inn. Dessuten kan det tenkes at den representative partshjelperen kun har interesse i enkelte spørsmål som saken reiser, slik at representativt søksmål ikke ville vært aktuelt. I slike tilfeller bør man ikke bygge på like strenge kriterier som ved representativt søksmål, slik at partshjelp nektes.

I tvistelovens forarbeider er det uttalt om tilknytningskravet ved representative søksmål i § 1-4 at det naturlige vil være å først kartlegge den aktuelle organisasjonens formål, fortrinnsvis ved å tolke organisasjonens vedtekter.²¹¹ Deretter må dette holdes opp mot organisasjonens naturlige virkeområde, det vil si organisasjonens faktiske arbeidsfelt. Herunder kan det trekkes inn om organisasjonen fremstår som representativ, og om den er en naturlig representant i vedkommende tilfelle. Etter å ha klarlagt disse sider ved organisasjonen, må det ses hen til søksmålet, og om spørsmålene som saken reiser vil kunne få betydning for de interesser som organisasjonen har til formål å ivareta.²¹² Det er naturlig å benytte den samme fremgangsmåte når det skal tas stilling til tilknytning for representative partshjelpere.

4.3.3 Prejudikatsinteresse

Prejudikatsinteresse er i forarbeidene til tvisteloven beskrevet som interessen i de rettslige spørsmål en sak reiser.²¹³ «Prejudikat» forstås da ikke i den snevre forstand som ofte legges til grunn i metodeteorien – rent metodisk er det Høyesterett som skaper normative

²⁰⁸ Jfr. f.eks. Rt. 2012 s. 901 (avs. 8) og Skoghøy (2017) s. 506.

²⁰⁹ Rt. 2012 s. 901 (avs. 8), Rt. 2012 s. 1218 (avs. 33-34) og Skoghøy (2017) s. 505.

²¹⁰ Jfr. tvisteloven § 15-7 siste ledd, jfr. tredje ledd.

²¹¹ Se f.eks. Rt. 2012 s. 1251, hvor Høyesteretts ankeutvalg tok utgangspunkt i partshjelperens vedtekter.

²¹² Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 366 – 367.

²¹³ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 420.

prejudikater, mens underinstansene kan gi uttrykk for en mer eller mindre fast praksis.²¹⁴ Spørsmålet er heller om en sak reiser prinsipielle spørsmål av mer generell art, som for eksempel hvordan en lovbestemmelse skal forstås.²¹⁵ Meningen er å avgrense mot saker som kun får betydning for det konkrete saksforhold, for eksempel der retten tar stilling til om vilkårene for en rettsvirkning er oppfylt i et konkret tilfelle.

Vurderingen av om representativ partshjelp kan utøves i en gitt sak må derfor ta utgangspunkt i saksforholdet, og i spørsmålene saken reiser. Spørsmålet om representativ partshjelp skal tillates på grunnlag av prejudikatsinteresse, er da først og fremst et spørsmål om egenskaper ved den konkrete saken. Hvis saken ikke reiser rettslige problemstillinger av prinsipiell rekkevidde, skal representativ partshjelp ikke tillates. Dette kan illustreres med Høyesteretts ankeutvalgs avgjørelse i HR-2019-62-U, hvor en interesseorganisasjon for tannlegepraksiseiere ikke fikk utøve representativ partshjelp til støtte for en tannlege. Ankeutvalgets begrunnelse var at saken bare gjaldt konkret bevisbedømmelse og tolkning av konkrete avtaleforhold, slik saken bare hadde «meget begrenset prejudikatsverdi».

Dersom en sak reiser rettslige spørsmål som kan anses å få mer generell betydning, vil saken være egnet for representativ partshjelp. Avgjørelsen i Rt. 2007 s. 1019 kan være illustrerende. I saken, som blant annet reiste prinsipielle spørsmål knyttet til tolkningen av tomtefesteloven²¹⁶ § 33, erklærte Norsk Skogbruksforening hjelpeintervensjon²¹⁷ til støtte for bortfesterne. Foreningen hadde et stort antall medlemmer som var engasjert i festeforhold, og viste til at en rettsavklaring i saken ville ha stor betydning for medlemmene. Høyesteretts ankeutvalg kom til at en avgjørelse i saken ville kunne berøre foreningens medlemmer på en slik måte at foreningen måtte få intervensjon i saken. Det sentrale må være sakens karakter, og hvorvidt det kan ha betydning for flere å få en generell avklaring av sakens spørsmål.

Spørsmålet om hvorvidt det foreligger tilstrekkelig tilknytning til at en forening eller et offentlig organ skal kunne opptre som representativ partshjelper, må altså bero på om saken reiser rettslige spørsmål av en mer generell rekkevidde, og om den aktuelle forening eller det aktuelle organ har til hovedoppgave å arbeide for å fremme eller beskytte disse interessene.

²¹⁴ Skoghøy (2018) s. 30. Jeg bruker begrepet prejudikat på denne måten, selv om det kan hevdes at vi i norsk rett ikke har prejudikater.

²¹⁵ Skoghøy (2017) s. 506.

²¹⁶ Lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtefeste (tomtefesteloven).

²¹⁷ Jfr. tvistemålsloven (*opph.*) § 75.

5 Er adgangen til partshjelp ubetinget når vilkårene er oppfylt?

5.1 Kort om problemstillingen

I kapitlene over har jeg undersøkt det nærmere innholdet av tvistelovens vilkår for å kunne utøve partshjelp. Spørsmålet er nå om tredjeparter har en ubetinget rett til å opptre som partshjelper når disse vilkårene er oppfylt, eller om retten og/eller partene kan motsette seg partshjelpen, til tross for at vilkårene er oppfylt. Det er ikke gitt at parten som det utøves partshjelp til støtte for ser seg tjent med at en tredjepart trer inn i saken. Partshjelp kan føre til en vidløftiggjøring av saken, og resultatet kan bli at det må brukes mer tid på saken og at saksomkostningene blir høyere. For motparten til den støttede part vil det nok sjeldent oppleves som positivt at en tredjepart trer inn i saken.²¹⁸

Problemstillingen aktualiseres av at det synes å være uklart hvorvidt adgangen til partshjelp *er* ubetinget når vilkårene er oppfylt, og om den *bør være* det. Ser man hen til dansk rett, er rettstilstanden der at adgangen til å utøve biintervention beror på om retten etter en skjønnsmessig vurdering finner det hensiktsmessig: når danske domstoler skal ta stilling til om biintervention skal tillates, må det «avgjørende være, om tredjemands ønske om biintervention konkret fremstår som rimeligt og velbegrunnet».²¹⁹ Danske domstoler har dessuten adgang til å nekte biintervention dersom det vil resultere i en vesentlig forsinkelse av hovedforhandlingen.²²⁰ I norsk rett byr imidlertid spørsmålet på noe mer tvil, og det synes ikke å ha vært vurdert i noen særlig grad i verken rettspraksis eller i juridisk teori.

I det videre skal jeg se nærmere på spørsmålet om retten til å utøve partshjelp. På grunn av at det er svært få rettskilder som behandler spørsmålet, vil vurderingen tidvis være preget av rettspolitiske betraktninger. Jeg vil først i kapittel 5.2 gjøre rede for de sentrale rettskildene som kan belyse spørsmålet om retten til partshjelp, og deretter skal jeg vurdere retten til henholdsvis vanlig og representativ partshjelp i kapittel 5.3 og 5.4.

²¹⁸ Se Hov (1997) s. 402 – 403.

²¹⁹ Ulrik R. Bang-Pedersen & Lasse H. Christensen, *Den civile retspleje*, 2. udg., Forlaget Pejus, Danmark 2010 s. 259.

²²⁰ Bang-Pedersen & Christensen (2010) s. 262.

5.2 Generelt om retten til partshjelp

Av tvisteloven § 15-7 første ledd fremgår det at partshjelp «skal tillates» (min kursivering) hvis vilkårene i bokstav a eller b er oppfylt. Ordlyden taler isolert sett for at adgangen til partshjelp er ubetinget, men det kan likevel tenkes to litt ulike tolkingsalternativer. For det første at retten ikke har diskresjonær adgang til å nekte partshjelp når vilkårene er oppfylt. For det andre kan det bety at heller ikke parten som partshjelp utøves til støtte for kan forhindre partshjelp ved å motsette seg dette, når vilkårene er oppfylt. Ordlyden byr på tolkningstvil, men sett i sammenheng med at partshjelpers prosesshandlinger ikke må stride mot partens, og at partshjelpers handlinger må være til fordel for parten,²²¹ kan det trekke i retning av at partshjelpadgangen ikke er ubetinget. En erklæring om partshjelp er en prosesshandling, og at partshjelp «skal» tillates sett i lys av tredje ledd om at prosesshandlinger må støtte parten, kan tyde på at lovgiver har ment at *retten* ikke på eget tiltak kan avvise partshjelp. I tilfelle skal partshjelp tillates i den grad den støttede part ikke motsetter seg det.

I tvistelovens forarbeider er det uttalt at retten ikke skal prøve adgangen til partshjelp når partshjelpen ikke bestrides.²²² Retten må likevel prøve om de absolutte prosessforutsetninger som gjør seg gjeldende for partshjelpere, så som prosessdyktighet, foreligger.²²³ I juridisk teori har det blitt lagt til grunn at adgangen til å opptre som partshjelper er ubetinget for så vidt vilkårene er oppfylt, blant annet av Hov.²²⁴ Begrunnelsen for dette glimrer imidlertid med sitt fravær. Det kan tenkes at standpunktet er utledet fra uttalelsene om at retten ikke skal prøve om partshjelperen kan opptre, såfremt partshjelpen ikke er bestridt av partene.

I Rt. 2007 s. 1019, som gjaldt tvistemålsloven (*opph.*) § 75, uttalte Høyesteretts ankeutvalg at «det at de parter som organisasjonen ønsker å støtte, har motsatt seg hjelpeintervensjon, er uten betydning». Saken i Rt. 2009 s. 924 gjaldt representativ partshjelp etter tvisteloven § 15-7. Her opprettholdte Høyesteretts ankeutvalg standpunktet fra Rt. 2007 s. 1019 et stykke på veg, dog med en viss modifikasjon: det ble her lagt til grunn at det ikke var avgjørende at parten som hjelpen er ment å være til støtte for hadde motsatt seg partshjelp. Denne uttalelsen er imidlertid ikke helt avklarende; dersom man legger til grunn at adgangen til partshjelp er ubetinget, må resultatet bli at partens innsigelser er irrelevante. Det at det ikke var *avgjørende*

²²¹ Jfr. § 15-7 tredje ledd annet og tredje punktum.

²²² NOU 2001:32 B s. 823.

²²³ Skoghøy (2017) s. 509.

²²⁴ Se Hov (2017) s. 303.

at parten motsatte seg partshjelp, kan trekke i retning av at retten mente at den hadde adgang til å avvise partshjelp på skjønnsmessig grunnlag.

I avgjørelsen ble hensyn til effektiv saksavvikling, og til sakens parter, trukket frem som begrunnelse for å avvise partshjelp. Avgjørelsen illustrerer at det er en svakhet i tvistelovens bestemmelse om partshjelp, fordi den ikke gir en klar hjemmel for å avvise partshjelp der tredjeparts inntreden i saken vil slå ut på en måte som er uforholdsmessig. Ankeutvalgets grunnlag for å avvise partshjelp i denne saken ser ut til å ha vært tvisteloven § 30-7, som gjelder adgangen til å foreta visse prosesshandlinger etter at samtykke til fremme av anke til Høyesterett er gitt. Noen tilsvarende hjemmel for å avvise partshjelp finnes ikke for underinstansene.

Avgjørelsen er imidlertid uklar på dette punkt. Retten uttalte i avsnitt 5 at partshjelp til fortrensel for partene var i strid med «prinsippet bak § 15-7 tredje ledd annet punktum», om at partshjelperen kun kan foreta handlinger til støtte for den part han trer inn ved siden av. Tvisteloven § 30-7 krever særlige grunner for å tillate prosesshandlinger fremsatt etter at anke til Høyesterett er fremmet, og ankeutvalgets vurdering samsvarer dårlig med dette vilkåret.²²⁵ Retten vektla dessuten at hensyn til rask, forsvarlig og kostnadseffektiv behandling gjorde seg gjeldende, under henvisning til momentene i tvisteloven § 16-3 om omberømmelse. Etter mitt syn viser avgjørelsen at det er behov for en generell adgang til å avvise partshjelp når det som oppnås ved partshjelpen ikke står i proporsjonalitet med ulempene partshjelpen kan medføre.

Det fremgår av tvistelovens formålsbestemmelse i § 1-1 at loven skal tilrettelegge for rask og effektiv saksbehandling. Dessuten skal saksbehandlingen og kostnadene stå i et rimelig forhold til sakens betydning, og dette proporsjonalitetsprinsippet skal i utgangspunktet være relevant i alle saksbehandlingsspørsmål.²²⁶ En ubetinget adgang for tredjeparter til å opptre som partshjelpere harmonerer dårlig med tvistelovens formålsparagraf, og det slo konkret uheldig ut i blant annet den nevnte avgjørelsen i Rt. 2009 s. 924.

Arbeidstvistloven²²⁷ § 46, som gjelder adgang til partshjelp i saker for Arbeidsretten, inneholder en tilnærmet identisk partshjelpsbestemmelse som den i tvisteloven § 15-7. Av forarbeidene til arbeidstvistloven fremgår det at lovens § 46 bygger på tvistelovens

²²⁵ Vurderingstemaet er om prosesshandlingen vil føre til en endring av sakens karakter, eller vidløftiggjøre saken, jfr. HR-2010-2206-U.

²²⁶ Skoghøy (2017) s. 578.

²²⁷ Lov 27 januar 2012 nr. 9 om arbeidstvister (arbeidstvistloven).

partshjelpsbestemmelse, selv om det er visse realitetsforskjeller.²²⁸ En fremtredende forskjell finnes i første ledd, som fastsetter at «partshjelp kan tillates» på nærmere vilkår. Dette står i kontrast til tvistelovens «skal tillates». Ordlydsforskjellen er imidlertid ikke omtalt i arbeidstvistlovens forarbeider, eller i juridisk teori.²²⁹ En annen sentral forskjell mellom arbeidstvistloven § 46 og tvisteloven § 15-7 knytter seg til *når* partshjelp kan erklæres. Etter tvisteloven kan partshjelp erklæres når som helst, frem til saken er rettskraftig avgjort. I arbeidstvistloven § 46 annet ledd gjelder en frist på fire uker før hovedforhandlingen. Arbeidstvistutvalget uttalte at fristen skal sikre at Arbeidsretten rekker å behandle spørsmålet om partshjelp før hovedforhandlingen.²³⁰

En tentativ konklusjon synes etter dette å være at det foreligger en ubetinget rett til partshjelp når vilkårene er oppfylt, men det kan likevel spørres om denne rettstilstanden er holdbar. Etter mitt syn gir arbeidstvistlovens partshjelpsbestemmelse en mye mer hensiktsmessig løsning. Tvistelovens partshjelpinstitutt innebærer at når parten som det opptres til støtte for ikke ønsker partshjelp, så foreligger det kun to alternativer – parten kan enten motvillig akseptere partshjelpen, eller være nødt til å positivt motsette seg enhver handling som partshjelperen foretar seg, ved å erklære det motsatte.²³¹ For parten er dette neppe særlig kurant.

5.3 Vanlige partshjelperes rett til å opptre

Som jeg har redegjort for i kapittel 2.3 ovenfor er det hovedsakelige formålet bak vanlig partshjelp å skape et vern for berørte tredjeparter. Likevel er det slik at partshjelperen trer inn til støtte for en av partene, og at han må begrense seg til handlinger som skal støtte parten.²³² Det oppstår her en viss indre motstrid mellom partshjelperens funksjon og partshjelperens prosessuelle stilling under saken. Dersom partshjelpinstituttet betraktes fra et «støtteperspektiv» er det rimelig å tenke at parten bør kunne motsette seg partshjelp. Partshjelpen blir da et tilbud om støtte fra en i utgangspunktet uvedkommen tredjepart som parten bør kunne takke nei til i kraft av sin partsautonomi. En vid fortolkning av

²²⁸ Se Prop.134 L (2010-2011) Lov om arbeidstvister og lov om lønnsnemnd i arbeidstvister m.m. s. 46.

²²⁹ Se likevel Jon Gisle, *Norsk Lovkommentar: Arbeidstvistloven*, note 3 til arbeidstvistl. § 46.

²³⁰ Se Prop.134 L (2010-2011) s. 47.

²³¹ Schei m.fl. (2013) s. 527, Skoghøy (2017) s. 511 og Hov (2017) s. 309.

²³² Jfr. tvisteloven § 15-7 tredje ledd.

disposisjonsprinsippet,²³³ som innebærer at det er partene som har rådigheten over prosessen og sakens krav, kan underbygge at en part bør kunne avslå støtte fra en tredjepart.²³⁴

På overflaten kan gode grunner tale for å behandle dette spørsmål i lys av en slik støttebetraktning, fordi det kan oppfattes som selvmotsigende at en tredjepart skal ha en ubetinget rett til å støtte parten. Det er først og fremst partene som er sentrale i en sivil rettssak. Det er partene som disponerer over sakens krav, og som kravet skal avgjøres i forhold til. I alle fall et stykke på veg bør det derfor ha betydning om partene, og da særlig den part som partshjelpen utøves til støtte for, ikke ønsker at saken skal bli mer omfattende gjennom tredjeparts innblanding. En slik betraktning samsvarer dessuten med uttalelsen i den ovennevnte Rt. 2009 s. 924, hvor retten viste til prinsippet i § 15-7 tredje ledd.

På den annen side kan partshjelpinstituttets legislative begrunnelse – at tredjemannsvern er instituttets brennpunkt – trekke i motsatt retning. Fra dette ståsted kan det argumenteres for at når loven gir tredjeparter adgang til å tre inn i saken for å ivareta egne interesser, så bør partshjelperen få opptre uavhengig av partens ønsker. At partshjelpinstituttet skal sikre tredjeparter en adgang til å ivareta sine interesser har dermed en selvstendig betydning, uten hensyn til partene. Det bør klart nok være et utgangspunkt at partshjelp bør tillates, slik at tredjeparters mulighet til å ivareta sine egne interesser ikke blir illusorisk. I tillegg til å la tredjepart ivareta sine egne interesser, kan det å utøve vanlig partshjelp eliminere behovet for etterfølgende rettssaker. Dessuten kan partshjelperen bidra til sakens opplysning.²³⁵

Etter mitt syn er det likevel betenkelig med en regel som gir tredjeparter en helt ubetinget rett til å tre inn for å ivareta sine egne rettigheter, i en sak som tredjeparten i utgangspunktet er uvedkommen i. Det er uheldig om man ikke har noen sikkerhetsventil for de tilfeller der partshjelpers inntreden går ut over sakens parter på en konkret urimelig måte.

Partshjelp kan i utgangspunktet erklæres på ethvert stadium i saken,²³⁶ slik at partshjelperens inntreden kan skje på et så sent tidspunkt at behandlingen blir forskjøvet eller forsinket, i verste fall slik at saken må omberammes. Ved andre typer prosesshandlinger, så som kumulasjon og bevissupplering, har vi regler som gir retten en mer eller mindre utstrakt

²³³ Skoghøy (2017) s. 570 flg.

²³⁴ Om partsautonomi, se f.eks. Strandberg (2011) s. 167 flg., og Hov (2017) s. 53-54 som uttaler generelt om disposisjonsprinsippet at «det er rimelig at retten er bundet av partenes ønsker».

²³⁵ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 242 (særlig punkt 20.3.1).

²³⁶ Jfr. tvisteloven § 15-7 annet ledd første punktum.

adgang til å nekte prosesshandlingen dersom den vil medføre forsinkelser. For eksempel setter tvisteloven § 9-16 skranker for når partene kan utvide påstanden, fremsette nye påstandsgrunnlag eller tilby nye bevis. Det samme gjelder for objektiv og subjektiv kumulasjon,²³⁷ og unnlatte prosesshandlinger.²³⁸ Ser man til sammenlikning hen til den ovennevnte arbeidstvistloven § 46, gjelder det der et krav om at partshjelpen må erklæres senest fire uker før hovedforhandling.²³⁹ Det er tydelig at tvistemålsutvalget ellers var opptatt av å tilrettelegge for en rasjonell saksavvikling,²⁴⁰ og det er da uheldig at det ikke er inntatt noen sikkerhetsventil i reglene om partshjelp.

Det er klart nok mange fordeler ved partshjelpinstituttet. Den som opptrer som vanlig partshjelp kan som nevnt bidra til sakens opplysning og dessuten kan etterfølgende rettsaker unngås ved at partshjelperen trer inn og får avklart sin rettsstilling. Således kan både den materielle sannhets prinsipp og prosessøkonomi begrunne en vid adgang til å utøve partshjelp når vilkårene er oppfylt. På den annen side bør ikke hensynet til tredjeperson veie så tungt at det kategorisk slår gjennom, selv der det går på bekostning av saksgangen og sakens aktører. Partshjelperen kan bidra til at saken kompliseres og sakskostnadene økes. I mange tilfeller vil nok tredjeparten heller kunne tre inn som part ved subjektiv kumulasjon, eller fremme eget søksmål om de forhold som begrunner partshjelpen. I de tilfeller der den vanlige partshjelper ikke har tilstrekkelig tilknytning til tvistegjenstanden til å tre inn som part eller anlegge søksmål, kunne det heller ha vært et viktig moment som talte for å tillate partshjelp.

Som saken i Rt. 2009 s. 924 illustrerer, kan partshjelp resultere i negative konsekvenser for partene. For eksempel kan partshjelperens opptreden i saken resultere i at partene får mindre tid til sine sluttinnlegg, og i verste fall kan resultatet bli at saken må omberammes. I fravær av en fristbestemmelse som den i arbeidstvistloven § 46 annet ledd, burde retten i alle fall ha en viss diskresjonær adgang til å nekte vanlig partshjelp dersom det vil resultere i at saken blir vesentlig forsinket, at kostnadene blir urimelig høye, eller at det på annet vis går ut over sakens parter på en måte som ikke står i forhold til hva som oppnås ved at partshjelp tillates.²⁴¹ Etter mitt syn burde tvisteloven § 15-7 ha hatt innebygget en avvisningsregel for slike tilfeller.

²³⁷ Jfr. tvisteloven § 15-1 tredje ledd, se også §§ 15-2 tredje ledd og 15-3 annet ledd.

²³⁸ Jfr. tvisteloven § 16-6.

²³⁹ Jfr. arbeidstvistloven § 46 annet ledd første punktum.

²⁴⁰ Se f.eks. Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 239.

²⁴¹ Hov (2017) s. 311.

5.4 Representative partshjelperes rett til å opptre

Argumentene i kapittel 5.3 som taler mot en ubetinget rett til partshjelp for vanlige partshjelpere, gjør seg også gjeldende i relasjon til representativ partshjelp. Det er imidlertid ikke åpenbart at konklusjonen her blir den samme, eller at motargumentene bør gis like stor vekt. Årsaken til det er at formålene bak de to formene for partshjelp er svært ulike.

Den representative partshjelperen opptrer ikke i en ren egeninteresse, men heller for å ivareta hensynene til en mer eller mindre bred gruppe av interessenter.²⁴² Representativ partshjelp er, noe forherliget sagt, et middel som interesseorganisasjoner kan benytte i utøvelsen av sitt samfunnsoppdrag. Representativ partshjelp har en annen karakter enn vanlig partshjelp, ved at den utøves med sikte på rettsavklaringer som generelt sett kan være til gunst for grupper av interessenter. I praksis er det ofte snakk om mer sårbare eller ressurssvake interessenter, så som når Forbrukerrådet og Likestillingsombudet trer inn.²⁴³ Dermed kan fordelene ved representativ partshjelp potensielt bli langt større enn hva som kan oppnås ved vanlig partshjelp, og det kan tilsi at ordningen med representativ partshjelp bør stå sterkere.

Representativ partshjelp må utøves til støtte for en part, men tvisteloven § 15-7 fjerde ledd oppstiller ytterligere begrensninger i den representative partshjelpers prosessuelle rettigheter enn hva som gjelder ved vanlig partshjelp; det kan kun foretas prosesshandlinger som bidrar til å ivareta interessene som begrunner partshjelpen. Det innebærer at representative partshjelpere dermed har færre muligheter til å opptre til fortrensel for sakens parter, fordi de har et snevrere prosessuelt handlingsrom under saken enn vanlige partshjelpere. Det kan tilsi at det skal mer til for å nekte representativ partshjelp enn vanlig partshjelp.

I sivile tvister er det først og fremst sakens parter som står i fokus.²⁴⁴ Til tross for at representativ partshjelp kan gi større fordeler for flere interessenter, er det likevel ikke gitt at det alltid bør tillates, selv på bekostning av partene. Som ved vanlig partshjelp bør hovedregelen også for representativ partshjelp være at tredjepart normalt må tillates å tre inn i saken. Det bør likevel være adgang for å retten til å avvise representativ partshjelp i visse tilfeller. En eventuell adgang til å avvise partshjelp bør, på grunn av den representative partshjelpers funksjon, praktiseres snevrere her enn for vanlige partshjelpere.

²⁴² Se om formålet i kapittel 2.3.3.

²⁴³ Tvistemålsutvalget var oppmerksomme på forbrukerhensyn, og hensyn til andre sårbare grupper, se f.eks. NOU 2001:32 A s. 320. Se også Strandberg (2011) s. 181.

²⁴⁴ Se f.eks. Strandberg (2011), som kaller det en «partsprosess» som gir partene stor frihet i tvisteløsningen.

6 Avsluttende bemerkninger

«Adgangen til partshjelp i sivile saker» ble i første kapittel angitt som oppgavens problemstilling. I de etterfølgende kapitler mener jeg at jeg har klarlagt de vesentlige sidene ved adgangen til å utøve partshjelp i sivile saker. Likevel er det kanskje det grunnleggende og gjennomgående skillet mellom vanlig og representativ partshjelp som er det mest påfallende funnet i analysen av partshjelpinstituttet. Som jeg har illustrert i denne oppgaven, er dette et skille som kommer til uttrykk i nær alle aspekter ved rettsinstituttet. For eksempel er det tydelige ulikheter mellom de to formene for partshjelp med hensyn til formål, personelle krav, tilknytningskrav og partshjelpenes prosessuelle rettigheter. Forskjellene mellom formene for partshjelp innebærer at det er nærliggende å sondre mellom to ulike prosesssubjekter. Min oppfatning er at dette skillet er noe underdrevet i rettspraksis og teori, mens det i realiteten bør ha større betydning for hvordan reglene om partshjelp praktiseres.

Etter min mening burde tvisteloven § 15-7 vært utformet annerledes for å få tydeligere frem at den hjemler to ulike prosesssubjekter. Slik bestemmelsen fremstår, gir den uttrykk for at den bare gir to alternative grunnlag for å oppnå det samme; enten man oppfyller kravene i første ledd bokstav a eller b, så blir man partshjelper. Det fremgår ikke klart av verken lovbestemmelsen eller rettskildene for øvrig at det er vidt ulike former for partshjelp, og det er utfordrende at det heller ikke er et begrepsmessig skille mellom de to formene. For rettsanvenderen kan resultatet bli at man ikke er tilstrekkelig bevisst på forskjellene mellom vanlig og representativ partshjelp.

I tillegg til skillet mellom de to formene for partshjelp, bør en også ha med seg at det er vesensforskjeller mellom å være part og partshjelper, uavhengig av grunnlaget. Det er ikke alltid helt klart at retten er oppmerksom på at partshjelpere er særlige prosesssubjekter. For eksempel synes ikke domstolene å alltid være like bevisste på at vilkårene for å utøve partshjelp bør relativiseres i forhold til hva som kreves for parter. Ser man på avgjørelsen i Rt. 2010 s. 257, burde retten etter mitt syn ha vært tydeligere på at det må kreves mindre for at partsevne foreligger ved partshjelp enn for parter. Likedan i Rt. 2012 s. 901, om *amicus curiae*,²⁴⁵ selv om retten her var inne på at kravene ikke nødvendigvis er like strenge.²⁴⁶ Det samme må, som jeg har illustrert i kapittel 4, gjelde for tilknytningskravene.

²⁴⁵ Denne oppfatningen deler også Eldjarn (2016) på s. 175 – 178.

²⁴⁶ Med dette tar jeg ikke stilling til om Høyesterett konkluderte konkret riktig i de to sakene.

Partshjelp skal ikke bare være et valgfritt alternativ til subjektiv kumulasjon og representative søksmål, men også gi adgang til å tre inn for å promotere egne eller allmenne interesser der man ellers ikke hadde hatt adgang til å opptre som part.²⁴⁷ I den forbindelse bør det nok også være bevissthet rundt skillet mellom vanlig og representativ partshjelp, slik at det ikke nødvendigvis oppstilles like terskler for å opptre i disse egenskapene.

Til tross for at vilkårene for partshjelp ikke bør være for strenge, bør man være varsom med å gi partshjelperen en for sterk adgang til å opptre i prosessen. Som jeg har vært inne på i kapittel 5, handler sivile saker først og fremst om partene. Til tross for at rettstilstanden kan fremstå som noe uklar på dette punkt, synes gjeldende rett å være at partshjelperen alltid kan tre inn når de oppfyller lovens vilkår, uavhengig av hvilke konsekvenser det vil få for partene. Partshjelperen står på den måten sterkere enn, for eksempel, en tredjepart som vil tre inn ved subjektiv kumulasjon.²⁴⁸ I praksis kan det føre til konkret urimelige resultater.²⁴⁹

Sivilprosessen er utpreget positivrettslig,²⁵⁰ slik at lojalitet til lovgiver og hensyn til forutberegnelighet og rettsharmoni kan tale mot at domstolene i noen vesentlig grad fraviker lovgivningen.²⁵¹ Likevel har det vært tradisjon for at domstolene har vært særlig rettsskapende på prosessrettens område.²⁵² Etter mitt syn er det betenkelig at Høyesterett ikke på grunnlag av reelle hensyn har innfortolket et grunnlag for å nekte partshjelp i særlige tilfeller, når partshjelpen kan føre til uforholdsmessig urimelige resultater.²⁵³ Dette ville vært i tråd med for eksempel hensynet til rettsharmoni, siden det gjelder tilsvarende virkemidler ved andre typer prosesshandlinger. Dessuten ville en slik adgang kunne bidratt til å realisere de formål og hensyn som fremgår av tvisteloven § 1-1. Det siktes da først og fremst til at saken skal behandles på en effektiv og rimelig måte, og at saksbehandlingen skal være proporsjonal i forhold til sakens betydning. En slik ulovfestet adgang til å avvise partshjelp måtte i tilfelle, som jeg har nevnt i kapittel 5.3 og 5.4, relativiseres med hensyn til skillet mellom vanlig og representativ partshjelp.

²⁴⁷ NOU 2001:32 B s. 821 og Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 243 (under pkt. 20.3.4., annet avsnitt).

²⁴⁸ Se begrensningen i tvisteloven § 15-3, jfr. § 15-2 tredje ledd.

²⁴⁹ Utdypende om dette i kapittel 5.3 og 5.4.

²⁵⁰ Skoghøy (2018) s. 276.

²⁵¹ Skoghøy (2018) s. 166 flg.

²⁵² Jens Edvin A. Skoghøy, «Domstolsskapt prosessrett» i *Rettsavklaring og rettsutvikling: Festskrift til Tore Schei*, Universitetsforlaget 2016 s. 60 – 87 og Skoghøy (2018) s. 276 – 278.

²⁵³ Høyesteretts ankeutvalg hadde, etter mitt syn, både oppfordring og anledning til det i Rt. 2009 s. 924.

Kilder

Norske lover

Lov om domstolene (Domstolloven) av 13. august 1915 nr. 5.

Lov om rettergangsmåten i tvistemål (Tvistemålsloven) av 13. august 1915 nr. 6.

Lov om tvangsfullbyrdelse (Tvangsfullbyrdelsesloven) av 26. juni 1992 nr. 86.

Lov om tomtefeste (Tomtefesteloven) av 20. desember 1996 nr. 106.

Lov om stiftelser (Stiftelsesloven) av 15. juni 2001 nr. 59.

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (Tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90.

Lov om arbeidstvister (Arbeidstvistloven) av 27. januar 2012 nr. 9.

Utenlandske lover

Lov om rettens pleje af 1916 (Danmark).

Rättegångsbalk (1942:740) (Sverige).

Forarbeider og andre offentlige dokumenter

NOU 2001:32 Rett på sak: Lov om tvisteløsning, Bind A s. 1 – 644.

NOU 2001:32 Rett på sak: Lov om tvisteløsning, Bind B s. 645 – 1249.

Ot.prp.nr.51 (2004–2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

Lovavdelingens tolkingsuttalelse 12. april 2007, ref. 2005/07667 ES KOT/mk.

Prop.134 L (2010–2011) Lov om arbeidstvister (arbeidstvistloven) og lov om lønnsnemnd i arbeidstvister (lønnsnemndloven) m.m.

NOU 2017:4 Delingsøkonomien – muligheter og utfordringer.

Utenlandske forarbeider

SOU 1994:151 Grupprättegång Del A.

Rettsavgjørelser

Høyesterett

Rt. 1953 s. 1031

Rt. 1961 s. 757

Rt. 1973 s. 61

Rt. 1982 s. 1710

Rt. 1999 s. 1019

Rt. 2000 s. 322

Rt. 2000 s. 1809

Rt. 2000 s. 2096

Rt. 2001 s. 316

Rt. 2007 s. 1019

Rt. 2008 s. 574

Rt. 2008 s. 1730

HR-2009-318-U

Rt. 2009 s. 372

Rt. 2009 s. 702

Rt. 2009 s. 924

Rt. 2009 s. 1535

Rt. 2010 s. 257

HR-2010-1888-U

HR-2010-2206-U

HR-2011-894-U

Rt. 2012 s. 603

Rt. 2012 s. 901

HR-2012-968-U

Rt. 2012 s. 1218

Rt. 2012 s. 1251
HR-2012-1964-U
Rt. 2013 s. 1093
Rt. 2014 s. 6
HR-2014-947-U
Rt. 2014 s. 1074
HR-2014-2249-U
Rt. 2015 s. 64
Rt. 2015 s. 1286
Rt. 2015 s. 1467
HR-2016-2025-U
HR-2017-1199-U
HR-2018-1369-U
HR-2018-1786-U
HR-2019-62-U
HR-2019-79-U

Lagmannsrettene

LB-2000-2640
LB-2011-154127
LB-2013-171660
RG-2013-1017
LB-2016-35199
LG-2016-179-1
LG-2017-28938
LB-2018-147988
LH-2018-99424

Tingrettene

TFOLL-2016-169617-3

Litteratur

Alten, Edvin, *Tvistemålsloven med kommentarer*, 3. utg. Aschehoug & Co 1954.

Arnesen, Petter Kristiansen, Henrik Litleré Bentsen & Gunnar Grenstad, «Internasjonalisering, sakskompleksitet og arbeidsmengde i Norges Høyesterett», *Lov og Rett*, nr. 7 2018 s. 391 – 411.

Backer, Inge Lorange, *Norsk Sivilprosess*, Universitetsforlaget 2015.

Bang-Pedersen, Ulrik Rammeskov & Lasse Højlund Christensen, *Den civile retspleje*, 2. udg., Forlaget Pejus, Danmark 2010.

Boye, Knut, *Sakførsel*, 4. utg., Gyldendal Norsk Forlag 2017.

Bratholm, Anders & Jo Hov, *Sivil rettergang*, Universitetsforlaget 1973.

Bårdsen, Arnfinn & Dag Bugge Nordén, «På talefot med tvisteloven», *Jussens Venner*, nr. 1 2008 s. 1 – 90.

Eckhoff, Torstein & Eivind Smith, *Forvaltningsrett*, 10. utg., Universitetsforlaget 2014.

Ekelöf, Per Olof, *Om interventionsgrunden*, Almqvist & Wiksell Tryckeri AB, Uppsala 1937.

Ekelöf, Per Olof, «Den självständiga interventionen i processlagberedningens förslag till rättegångsbalk», *Svensk Juristtidning*, Häfte 1 1940 s. 103 – 116.

Eldjarn, Erik, «Amicus curiae - retten til å inngi prosesskriv uten å være part i saken», *Jussens Venner*, nr. 4 2016 s. 169 – 186.

Gisle, Jon, *Norsk Lovkommentar: Arbeidstvistloven*, Rettsdata.no (note 3 til § 46, av 20. oktober 2014).

Gomard, Bernhard & Michael Kistrup, *Civilprocessen*, 7. udg., Karnov Gruppen 2013.

Hov, Jo, «Trenger vi en reform av tvistemålsloven? Og hva bør den egentlig gå ut på?», *Lov og Rett*, 1997 s. 389 – 405.

Hov, Jo, *Rettergang i sivile saker*, 3. utg., Papinian 2017.

Lindell, Bengt, *Civilprocessen – rättegång samt skiljeförfarande och medling*, 4. utg., Iustus Förlag AB, Uppsala 2017.

Ristvedt, Per M. & Trond Eilertsen, «Tvisteloven – sett fra et advokatperspektiv», *Tidsskrift for forretningsjus*, nr. 1 2008 s. 1 – 32.

Robberstad, Anne, «Viljen til å skape lov og Grunnlov», *Lov og Rett*, nr. 1 2016 s. 49 – 64.

Robberstad, Anne, *Sivilprosess*, 4. utg., Fagbokforlaget 2018.

Schei, Tore, Arnfinn Bårdsen, Dag Bugge Nordén, Christian H.P. Reusch & Toril M. Øie, *Tvisteloven, kommentarutgave*, Bind 1, 2. utg., Universitetsforlaget 2013.

Skoghøy, Jens Edvin A., «Domstolsskapt prosessrett», i Skoghøy, Jens Edvin A., Magnus Matningsdal & Toril M. Øie (red.), *Rettsavklaring og rettsutvikling: Festskrift til Tore Schei*, Universitetsforlaget 2016 s. 60-87.

Skoghøy, Jens Edvin A., *Tvisteløsning*, 3. utg., Universitetsforlaget 2017.

Skoghøy, Jens Edvin A., *Rett og rettsanvendelse*, Universitetsforlaget 2018.

Strandberg, Magne, «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordelingen mellom dommer og part», *Jussens Venner*, nr. 3 2011 s. 165 – 181.

Woxholth, Geir, *Foreningsrett -med samvirkeoven*, 3. utg., Gyldendal Norsk Forlag 2008.

Øyen, Ørnulf, «Forholdet mellom partsevne og rettsevne – særlig om forholdet mellom partsevne etter tvisteloven § 2-1 (2) og rettsevne», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, nr. 1 2015 s. 91 – 111.

Nettsider

<https://www.domstol.no/no/domstoladministrasjonen/publikasjoner/arsrapport/tema-13/domstolene-i-2017/> (sist sjekket 2. mai 2019).

<https://lovdata.no/register/dommer> (sist sjekket 2. mai 2019).